

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Közigazgatási Jogi Tanszék

AZ ÖNKÉNTES TŰZOLTÓSÁGOK HELYE ÉS SZEREPE A KÖZIGAZGATÁSBAN A
MENTŐ TŰZVÉDELEM PERSPEKTÍVÁJÁBÓL

(Diplomamunka)

LEIDINGER KITTI

Témavezető: Dr. Hajas Barnabás

Lezárva: 2016.03.07.

Budapest, 2016

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Alapvetés	5
2. Alapvető emberi jogok kérdése a mentő tűzvédelem kapcsán.....	10
3. Rövid áttekintés a magyar közigazgatási rendszer kialakulásáról és jelenéről	20
4. A tűz elleni védekezés történeti áttekintése a szervezett tűzoltóság kialakulásáig ..	26
5. A mentő tűzvédelem szabályozásának főbb állomásai, a szervezett tűzoltóságok kialakulása	29
5.1. Spontán szerveződés időszaka (1835-48, 1867-1890).....	29
5.2. Tűzoltó testületek, mint a közigazgatás szervei (1890-1935, 1936-1945).....	31
5.3. A tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezése, az állami tűzvédelem időszaka (1945-48, 1948-1973) ..	36
5.4. A kettősirányítás időszaka (1973-1989)	40
5.5. A rendszerváltás körüli évek (1989-96).....	41
5.6. Régi-új szervezeti forma, a tűzvédelmi törvény utáni évek (1996-2010).....	45
5.7. 2010-től napjainkig	51
6. Egylet, testület, egyesület vagy köztestület – avagy a működési formák vizsgálata .	55
7. Nemzetközi kitekintés az szervezési elvekre figyelemmel	60
7.1. Németország	60
7.2. Ausztria.....	61
7.3. Horvátország.....	62
Összegzés, javaslatok	64
Irodalomjegyzék.....	67

Bevezetés

*„De néha lázad a rabszolga lélek
S zörgő bilincset a földre veti.
Tüzes szemében lángol a méreg,
Vérvörös öklét rengőn emeli.”*

A fenti idézet Kállay Miklós tollából származik, aki versében a világ keletkezéséről, a tűz megszelídítéséről és arról ír, hogy annak ellenére, hogy az ember uralja a tüzet, a szolgaságba taszított tűz néha-néha lerázza rabbilincseit, és pusztító erővel emészt fel mindent, ami az útjában áll. E „lázaság” ellen harcolnak a tűzoltók. Kállay művében egy családanya és gyermekei várják haza aggódva a mentésben részt vevő apát, és a legidősebb fiúgyermeket, akik a tűz oltása után épségben hazatérnek.

Ez a várakozás számomra sem ismeretlen, ugyanis tűzoltó családba születtem. Nagypám tűzoltóparancsnok volt Pomázon, akit a parancsnoki székben édesapám követett. Általános iskolás koromban én is jelentkeztem az ifjúsági tűzoltók közé, rendszeresen részt vettem a foglalkozásokon és a hazai, illetve nemzetközi tűzoltóversenyeken. Elvégeztem a negyven órás alapfokú tűzoltótanfolyamot, majd a 18. életévem betöltése után az ifjúság oktatásával, az utánpótlás nevelésével, a versenyekre való felkészítésükkel kezdtem el foglalkozni, és foglalkozom a mai napig is. Tagja vagyok az Önkéntes Tűzoltóságok Országos Szövetsége (ÖTOSZ) Ifjúsági Bizottságának, ahol a munkánk célja tűzoltók, illetve a tűzvédelem ügye iránt elkötelezett felnőttek kinevelése, az utánpótlás biztosítása, egy országos szinten egységes ifjúsági oktatási- és vizsgarendszer kidolgozása, ehhez megfelelő tananyag elkészítése és nem utolsósorban vizsgával záruló szakmai tűzoltótáborok szervezése.

Mindezek közrejátszottak a dolgozatom témájának kiválasztásánál, hiszen napi szinten kapcsolatban állok tűzoltókkal, ismerem a közösséget, amelynek tagjai, a szervezetet, amelyben ellátják az önként vállalt feladatukat. Látom a szervezetek működési zavarait, amelynek legtöbbje jogi eredetű.

Dolgozatom célja a magyar önkéntes tűzoltó szervezet kialakulásának mélyreható vizsgálata, ezáltal aktuális problémák és nehézségek okainak feltárása és a lehetőségekhez mérten ezekre a problémákra megoldás találása. Kutatásom középpontjában az önkéntes tűzoltó szervezetek állnak, a hivatásos és létesítményi tűzoltóságokkal csak érintőlegesen, s csak ott foglalkozom, ahol ez mindenképp szükséges. Munkámat nehezíti, hogy a témával kapcsolatban csak kevés olyan tanulmány született, amely objektívan, átfogóan vizsgálná a tűzoltóságok helyzetét,

nem csak tűzoltó szakmai, hanem jogi szempontból is. Munkám során elengedhetetlen, hogy – ha még csak nagyvonalúan is, de – bemutassam a magyar közigazgatás kialakulását, hiszen a közigazgatási reformok érintették a tűzvédelem megszervezését. A szervezet kialakítását erősen meghatározták a politikai, ideológiai nézetek is, korszakonként változott, hogy éppen kívánatosnak tartották-e az egyletek, illetve az önkéntes tűzoltó testületek létét, vagy működésüket korlátozták, betiltották és egy erősen centralizált modellt állítottak fel. Ezenkívül pár fogalom meghatározása is szükségessé válik, hiszen az idő múlásával e fogalmak mögöttes tartalma, jelentése átalakult, s gyakran – szakmai körökben is - szinonimaként használnak bizonyos eltérő jelentésű fogalmakat, amelyek nem csak a jogszabályok alkalmazása, de azok megalkotását is megnehezítik.

Ahol csak módomban áll, igyekszem nem pusztán a jogszabályokat elemezni, hanem azok tényleges érvényesülését is bemutatni, mert csak a gyakorlati életből nyert tapasztalatok alapján lehet eldönteni, hogy az adott korszak tűzvédelmi szabályozása megfelelt-e a követelményeknek. Ha megfelel, már csak a folyamatos fejlesztés a nem kis kihívást jelentő feladat, ellenkező esetben pedig érdemes felkutatni, hogy mely változtatások voltak azok, amelyek hatására az ország tűzvédelmi helyzete romlott, s ezt miképp lehetne korrigálni.

1. Alapvetés

A tűz elleni védekezés jogi szempontból való vizsgálatához – beleértve az alapvető emberi jogokkal való kapcsolatát, a közigazgatásban való elhelyezkedését, a szervezetek hatáskörének és illetékességének kérdését -, elkerülhetetlen, hogy nagyon röviden foglalkozzam a tűzzel és az égés fizikai folyamatával, hiszen ha a tűz elleni védekezést, illetve a tűzoltási feladatot akarjuk megérteni, akkor az ok-okozati összefüggéseket kell vizsgálnunk. Jelen esetben maga az égés, mint fizikai jelenség tekinthető az oknak.

A jelenleg hatályos tűzvédelmi törvény értelmező rendelkezései között meghatározza a tűz elleni védekezés (tűzvédelem) fogalmát.¹ A tűzvédelem ennek megfelelően három pilléren áll, ami a tüzesetek megelőzését, a tűzoltási feladatok ellátását, a tűzvizsgálatot, valamint ezek feltételeinek biztosítását foglalja magában. Ezen belül a tűzoltási feladat a veszélyeztetett személyek mentését, a tűz terjedésének megakadályozását, az anyagi javak védelmét, a tűz eloltását és a szükséges biztonsági intézkedések megtételét, valamint a tűz közvetlen veszélyének elhárítását jelenti.²

Vizsgálatomat egy alapvető axiómából indítom - amelyet akár nevezhetünk 1. számú alaptételnek is-, amit a tűzoltó szakzsargonban az égés feltételeinek hívnak. Azaz, ha éghető anyag, oxigén és gyulladási hőmérséklet térben és időben találkozik, akkor kialakul az égés. Az égés egy kémiai folyamat, amelyben az éghető anyag az oxigénnel egyesül és hő és legtöbb esetben, fény formájában energia szabadul fel. A tűz fogalmát a tűzvédelmi törvény is definiálja, miszerint azt az égési folyamatot, amely veszélyt jelent az életre, a testi épségre, vagy az anyagi javakra, illetve azokban károsodást okoz, tűzként határozhatjuk meg.³ Tehát a klasszikus összehasonlítást használva megállapítható, hogy minden tűz égés, de nem minden égés tűz. S mivel a tűz veszélyt jelent és károsodást okoz, ezért meg kell előzni, el kell oltani, a keletkezési okait ki kell vizsgálni, valamint mindezek feltételeit biztosítani kell.

A tűz elleni védekezés első pillére a tűzmeelőzés. A tűzvédelmi törvény meghatározza ezt a fogalmat is. A törvény szerint a tűzmeelőzés a tüzek keletkezésének meelőzésére, továbbterjedésének megakadályozására, illetve a tűzoltás alapvető feltételeinek biztosítására vonatkozó, a létesítés és a használat során megtartandó tűzvédelmi jogszabályok, szabványok,

¹ Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ b) pont

² Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ e) pont

³ Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ a) pont

hatósági előírások rendszere és az azok érvényesítésére vonatkozó tevékenység.⁴ Egyértelműen látszik, hogy a tűz megelőzése egy hatósági, a rendészeti igazgatás körébe tartozó feladat.

A harmadik pillér a tűzvizsgálat, ami a törvényi definíció szerint a tűz keletkezési idejének, helyének és okának felderítésére irányuló hatósági tevékenység, amelynek célja olyan tűz megelőzési, tűzoltási beavatkozási tapasztalatok megszerzése, következtetések levonása, amelyek alkalmasak a tűz megelőzési ismeretek bővítésére és a mentési beavatkozási feltételek javítására.⁵ Figyelemmel arra, hogy a tűzvizsgálat gyakorlatilag felderítést, nyomozati cselekményt jelent, szintén igazgatási és rendészeti feladat.

A fent meghatározott két pillér között áll a mentő tűzvédelem, másképp nevezve a tűzoltási feladat. E tevékenység ellátása mellett a tűzoltó szervezetek feladatkörébe tartozik a műszaki mentés is. A műszaki mentést ugyancsak definiálja a tűzvédelmi törvény. Eszerint műszaki mentés alatt olyan tűzoltóság által végzett elsődleges beavatkozási tevékenységet kell érteni, amelyet a tűzoltóság természeti csapás, baleset, káreset, rendellenes technológiai folyamat, műszaki meghibásodás, veszélyes anyag szabadba jutása vagy egyéb cselekmény által előidézett veszélyhelyzet során az emberélet, a testi épség és az anyagi javak védelme érdekében fejt ki.⁶

Tehát a tűzoltó szervezet egy tűzoltási és műszaki mentési feladatra létrehozott vagy létrejött szervezet, amelynek az emberek mentése, az emberélet, a testi épség és az anyagi javak védelme, a tűz eloltása, illetve a közvetlen veszély elhárítása a feladata. Ezek pedig erősen időérzékeny feladatok. Ez utóbbi állítást kívánom alátámasztani az alábbiakban kifejtettekkel, egy zárttéri - lakásban, szobában keletkezett – tűzesetet alapul véve.

A valós zárttéri tüzek öt szakaszban modellezhetők. Ezen szakaszok a meggyulladás, a növekedés, a teljes lángba borulás, a kifejlett tűz, illetve a hanyatlás szakaszai. A növekedési fázis a tűzkeletkezés időpontjával kezdődik, amikor az égés három feltétele térben és időben találkozik, és ennek következtében az anyag meggyullad. Például egy papírkosárba dobott cigarettacsikktól meggyullad a papírkosár, vagy egy fa bútoron elhelyezett elektromos berendezés zárlata miatt meggyullad a műanyag elektromos csatlakozó és égni – melegíteni kezd. A tűz növekedési sebessége az éghető anyagok mennyiségének és fizikai

⁴ Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ c) pont

⁵ Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ f) pont

⁶ Lásd 1996. évi XXXI. törvény 4.§ g) pont

tulajdonságainak a függvénye. A tűz égése során ún. hőtranszport folyamatok indulnak el, azaz a felszabaduló hő elkezd melegíteni a környezetét. Három hőtranszport folyamatot lehet megkülönböztetni. Ezek a hősugárzás, a hőáramlás és a hővezetés. A termodinamika egyik alaptörvénye, hogy a hő mindig a melegebb helyről a hidegebb felé terjed, azaz megkezdődik a tűz környezetében lévő bútorok, éghető anyagok és a tűz égése során a légtérbe kerülő tökéletlen égéstermékek (korom, tovább égni tudó füstgázok) felmelegedése. Az éghető anyagok felmelegedése során megindul az anyag termikus bomlása ún. pirolízis folyamat, amely során a szilárd éghető anyagokból távoznak különböző égni tudó gáz halmazállapotú anyagok, amelyek az égés feltételeinek megléte esetén meg tudnak gyulladni. A fa, papír, textil, műanyagok, azaz a lakóházakban jellemzően előforduló berendezési tárgyak gyulladási hőmérséklete 250-400 °C környékén van. Amikor egy szobabútor, mint éghető anyag felmelegszik a gyulladási hőmérsékletére, a levegő oxigénjének a jelenlétében ismét létrejön a gyulladás folyamata, amely pillanatszerűen és nagy intenzitással, a szoba minden pontján megtörténik. Az égés és a pirolízis során a légtérbe kerülő éghető gázhalmazállapotú füstgázok, a lebegő koromrészecskék, egyéb bomlástermékek kb. 600 °C hőmérsékleten meggyulladnak. Ez a zárttéri tűz harmadik fázisa, amit térfogati tűznek, teljes lángba borulásnak (flash over) neveznek. Ezt követően a légtér hőmérséklete pillanatszerűen emelkedik meg és minden éghető anyag nagy intenzitással égni kezd. Ezt nevezik kifejtett tűznek, ami a negyedik szakasz. Az utolsó fázisban az éghető anyagok fogytával a tűz hanyatlásnak indul.⁷

A fentiekből kitűnik, hogy az emberek mentésére, az emberélet, a testi épség és az anyagi javak védelmére, a tűz az épületszerkezetekre gyakorolt jelentősebb károsító, megsemmisítő hatásainak elkerülésére csak akkor van esély, ha a beavatkozás a teljes lángba borulás előtt megtörténik.

A lángba borulástól a szoba hőmérsékletének emelkedése az idő függvényében egy matematikai képlettel számolható a mérnöki gyakorlatban, amit az ISO 834 szerinti szabványosított tűzgörbe ír le:

$$T=20+345\log_{10}(8t+1)$$

A képlet alapján kiszámolható, hogy a teljes lángba borulás után 5 perccel a szoba hőmérséklete 576 °C, 10 perc után 678 °C, 20 perc után 781 °C és a hanyatló szakaszig

⁷ Dr. univ. BEDA László: Épületek tűzbiztonságának műszaki értékelése című doktori értekezés. 2004. http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2004/beda_laszlo.pdf [Letöltve: 2016.03.02.]

emelkedik. Tehát a teljes lángba borulás után a helyiségben tartózkodónak az életfeltételek már nem adóttak.

A tűzoltó szervezet működésének algoritmus a következő fázisokból tevődik össze a beavatkozásig:

$$t_e + t_j + t_r + t_v + t_{te} = t_{sz}$$

E képletben a t_e a tűz észlelési idejét jelenti, ami megfeleltethető a tűz keletkezése és az észlelése között eltelt időnek. Automatikus tűzjelző rendszerek kiépítésével ez az idő egy-két percre csökkenthető. Tűzjelző nélkül a tűz keletkezését akkor lehet észrevenni, amikor a tűznek már az emberi érzékszervekkel is jól érzékelhető jelei vannak. Ez több perc is lehet. Tűzjelző nélkül ez az időintervallum szabályozási körbe nem vonható.

A második elem, a t_j a tűz jelzésének ideje, tehát az az időpont, amikor az észlelő –sok esetben pánik helyzetben - felhívja a segélykérő számot, és a tüzeset címét, helyét, jellemzőit, a saját nevét, telefonszámát és a beavatkozáshoz szükséges egyéb adatokat megadja a hívásfogadó szervnek. Ez az idő szintén csökkenthető automatikus tűzjelző rendszerek kiépítésével tizedmásodpercnyi szintig, egyébként a hagyományos telefonon történő jelzés több percet vesz igénybe. Rutinos, helyismerettel rendelkező jelzésfogadók esetében ez az időintervallum csökkenthető.

A t_r a tűzoltó szervezet riasztási idejét jelenti, vagyis azt az időpontot, amikor a hívásfogadó által felvett adatok megjelennek a kivonuló szervezetnél. Ezen adatok alapján mozgósítják a tűzoltó állományt, akik gépjárműre ülve elindulnak a jelzett címre. A jogszabályok értelmében Magyarországon hivatásos tűzoltóságnak 2 percen, önkéntes tűzoltóságnak pedig 8 percen belül kell megkezdnie a vonulást. A riasztási idő jogszabályokkal szabályozható és előírható időintervallum. Kicsit árnyalja a folyamatot, hogy a jelzés felvétele és a tűzoltó szervezet riasztása közé beékelődik egy megyei szintű műveleti ügyelet, ami a jelzést felvevő diszpécseről kapott információk alapján meghatározza, hogy melyik tűzoltó egységek vonuljanak és hozzájuk küldi a riasztási információt. A riasztási idő a tűzoltó szervezeteknél ettől az időponttól kezdődik.

A képletben a t_v a tűzoltó szervezet vonulási idejét jelöli, azaz a tűzoltó gépjármű tartózkodási helye és a tüzeset közötti útvonal megtételéhez szükséges időt. Magyarországon még mindig jelentős a 25 percen túli vonulási idő, összehasonlítva a nyugati és északi államokban

legfeljebb 8-10 illetve 12 perces átlag vonulási időkkal.⁸ Ez az időintervallum a tűzoltószervezetek tüzesettől való távolságának a függvénye, valamint befolyásoló tényező a pontos jelzés felvétele, a tűzoltó gépjárművek műszaki állapota, a vonulást akadályozó tényezők (domborzati és meteorológiai viszonyok, forgalom sűrűsége, úthálózat állapota). A gyakorlat alapján 60 km/óra vonulási sebességgel lehet számolni.

A képlet következő eleme a t_{te} , ami a tűzoltás előkészítésének idejét jelenti. Ez alatt azt az időtartamot kell érteni, amit a helyszínre érkező tűzoltó szervezet az oltás megkezdése érdekében tett műszaki és szervezési tevékenysége igényel. Ez általában a tömlővezetékek kifektetése, összekapcsolása és az oltás-mentés megkezdéséig tartó idő. Az intervallum elsődlegesen a tűzoltók képzettségének, gyakorlatának, rutinjának, összeszokottságának és fizikai állóképességének a függvénye.

Mindezeket összeadva megkapjuk a t_{sz} értékét, ami a tűz szabadégési ideje. Ez a tűz 'életciklusának' az a szakasza, amely mesterségesen nem korlátozódik és jellemző tűzmodellekkel a fejlődése, a hőmérséklete leírható. Ennek az értéknek kell a térfogati tűz kialakulásának idejénél kevesebbnek lenni, hogy a tűzoltó szervezet hatékony beavatkozásáról, mentési, életmentési lehetőségeiről lehessen beszélni.

Annak ellenére, hogy a fent leírtak nem tartoznak a jogtudomány körébe, a dolgozatomból szempontjából szükséges információk. Álláspontom szerint a tűzoltó szervezetek elhelyezkedésének és a riasztási rendszerek kialakításának szervezési és jogszabályi feltételeit e fejezetben leírtakból kiindulva kell meghatározni.

⁸ KOMJÁTHY László: Magyarország tűzvédelme, a határmenti települések tűzvédelme. *Hadmérnök*. VIII. évfolyam, 2013. 1. szám (március) http://hadmernok.hu/2013_1_komjathyl.pdf [Letöltve: 2016.03.02.]

2. Alapvető emberi jogok kérdése a mentő tűzvédelem kapcsán

Ismert egy jelmondat, amit Gróf Széchenyi Ödön nevéhez szoktak kötni. E jelmondat így hangzik: „Legszentebb feladatunk a bajbajutott emberek mentése”. Figyelemmel erre, és arra is, hogy – mint azt a továbbiakban a tűzoltóságok történeténél is kifejtem - az első tűzoltóságok sem öncélból, hanem közösségi érdekből, a lakosok élete, testi épsége és tulajdonuk védelme érdekében jöttek létre, szükségesnek tartom megvizsgálni azt a kérdést, hogy az alapvető emberi jogok milyen kapcsolatban állnak a mentő tűzvédelemmel.

Az alapjogoknak is vannak alanyai és kötelezettjei. Míg az előbbi általánosságban - a speciális jogosultságokat, mint pl. egyes politikai, szociális alapjogok stb. bele nem értve- bárki lehet, az utóbbi pedig az állam és az állami szervek. Az állam köteles olyan szabályokat alkotni, intézményrendszert fenntartani, amelyen keresztül biztosítja az alapjogok érvényesülését, mindezt úgy, hogy közben figyelemmel van más alapjogokra, és az azok mögött álló védendő értékekre.⁹

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa (ma: alapvető jogok biztosa) és munkatársai a 2000-es években több alkalommal vizsgálatot folytattak a tűzoltók élet- és munkakörülményeivel, az állampolgárok alapvető jogainak érvényesülésével, a segélyhívások fogadásával és kezelésével és a lakosság katasztrófhelyzetekre történő felkészítésével kapcsolatban. 2011-ben önálló projektként folytatódtak a vizsgálatok. Bár a vizsgálatok nagyrészt hivatásos tűzoltóságoknál folytak, azonban úgy gondolom, hogy az állampolgárok alapjogai tekintetében ez irreleváns. A vizsgálatok során az állampolgárokkal kapcsolatban az élethez és testi épséghez való jog,¹⁰ a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jog,¹¹ az állampolgárok tulajdonhoz való joga¹² és az állam objektív intézményvédelmi kötelezettsége¹³ állt a középpontban.

Az első jelentés 2002. keltezésű,¹⁴ amelyben a pomázi polgármester panasza alapján a tűzoltók riasztási rendszere került a vizsgálat középpontjába. A megállapított tényállás szerint egy közúti baleset miatti segélyhívást a mentők fogadtak, akik az érintett terület Mentőszolgálatának adták a jelzést. A Mentőszolgálat munkatársai értesítették a Városi

⁹ BALOGH Zsolt – SCHANDA Balázs: *Alkotmányjog – Alapjogok*, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2011. 31– 44.

¹⁰ Alkotmány 54.§ (1) bekezdés, Alaptörvény II. cikk

¹¹ Alkotmány 70/D.§ (1)-(2) bekezdés, Alaptörvény XX. cikk

¹² Alkotmány 13.§ (1) bekezdés, Alaptörvény XIII. cikk

¹³ Alkotmány 8.§ (1) bekezdés, Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés

¹⁴ OBH 1995/2002. számú ügy

Rendőrkapitányságot, akik átadták a jelzést az illetékes hivatásos önkormányzati tűzoltóság ügyeletére, ahonnan végül 8 perc alatt jutott el a segélykérés az elsőként beavatkozó önkéntes önkormányzati tűzoltósághoz. Az önkéntes tűzoltóság 4 percen belül megkezdte a vonulást, 3 perc elteltével a helyszínen volt. A segélyhívástól számítva a beavatkozásig 15 perc telt el, ami az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettese szerint alkalmas volt arra, hogy veszélyeztesse az állampolgárok élethez, tulajdonjoghoz, lehető legmagasabb testi és lelki egészséghez való jogát, és felmerült annak gyanúja, hogy az állam nem teljesíti maradéktalanul az objektív intézményvédelmi kötelezettségét. A belügyminiszter tájékoztatása szerint e problémának a megoldása a tűzoltóságok diszlokációjának javítása, illetve a riasztási láncban meglévő áttétek csökkentése lehet, amely végső soron az egységes európai segélyhívószám (112) bevezetése és a nemzeti segélyhívószámok megszüntetésével érhető el.

Meg kell jegyezni, hogy a 105-ös telefonszámon, vonalas telefonról kezdeményezett tűzjelzések fogadása a működési terület szerinti hivatásos, vagy önkéntes tűzoltóság ügyeletére futottak be. Itt a jelzés felvételével egy időben végre tudták hajtani a riasztást (t_j és t_r). A mobil telefonról kezdeményezett segélyhívásokat a megyeszékhelyi katasztrófavédelmi igazgatóságok ügyelete, vagy a megyeszékhelyi tűzoltóság fogadta, ahonnan a jelzés átkapcsolásával, vagy a jelzés felvétele után riasztották a működési terület szerint illetékes tűzoltó szervezetet. A jelzések több áttételen történő továbbítása a 112 és a társszervek segélyhívó rendszerébe (104, 107) érkező hívásokra volt jellemző.

2003-ban hivatalból újabb vizsgálat indult,¹⁵ amelyet Gyula Város Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóságán folytattak le. A vizsgálat részletesen foglalkozott a tűzoltók munkakörülményeivel, a szakmájuk gyakorlásához szükséges ismeretek megszerzéséhez való jogaival, a szakmai működés feltételeivel, illetve a riasztási rendszerrel. Tekintettel arra, hogy kutatásom szempontjából az utóbbiaknak van hangsúlyosabb szerepe a civil lakosság szempontjából, a jelentésnek csak az ezekre vonatkozó részeit foglalom össze. A helyszíni vizsgálat során kísérleti jelleggel indítottak segélyhívást a 112-es egységes segélyhívó számon, amelyet – 2 percnyi várakozási idő után – a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság ügyelete fogadott, majd ezt követően a Sarkadi Rendőrkapitányságra tett át. A Rendőrkapitányságon a híváskezelő a tüzeset bejelentése után a beavatkozás szempontjából lényegtelen kérdéseket tett fel – vélhetőleg a megtévesztő, valótlan jelzések kiszűrése céljából

¹⁵ OBH 3182/2003. számú ügy

– majd azt mondta, hogy kiküld egy járőrt a jelzett helyszínre, s ha a bejelentés valós, gondoskodik a tűzoltóság értesítéséről. Eközben sem a gyulai tűzoltóságra, sem a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság ügyeletére nem érkezett jelzés. A 112-es segélyhívóval kapcsolatban külön jogszabály 2003-ban nem létezett, a beérkező hívásokat a megyei, illetve a fővárosi rendőr-főkapitányságon fogadták, ahonnan tűzoltói beavatkozás szükségessége esetén a megyei katasztrófavédelmi főigazgatóság ügyeletére tették át a hívást, amely beszédhang formájában, analóg rendszeren keresztül riasztotta a beavatkozó tűzoltóságot. Ez a hosszú láncolat időigényes, a többszörös átkapcsolás miatt fennáll az információk torzulásának a lehetősége, ami pedig a jelentés megállapításai szerint alkalmas arra, hogy közvetlenül veszélyeztesse az élethez, tulajdonhoz, lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való alapvető emberi jogot, és az állam sem tesz maradéktalanul eleget az objektív intézményvédelmi kötelezettségének. A Sarkadi Rendőrkapitányság szakszerűtlen eljárása a veszélyhelyzetet tovább fokozta. Megoldásként az ombudsman-helyettes az Egységes Digitális Rádiórendszer (EDR) kiépítését, illetve a meglévő ügyeleti rendszerek integrációját javasolta. A jelentés kitért arra is, hogy a hivatásos tűzoltóságok működésének és fenntartásának anyagi fedezetét a tűzvédelmi törvény értelmében az illetékes önkormányzaton keresztül, a létesítés és fejlesztés költségeit pedig a Belügyminisztérium által kiírt pályázatok útján a központ költségvetés biztosítja. Ez a szükséges költségeket még az önkormányzat által nyújtott támogatással kiegészítve sem, vagy nem teljesen fedezi, így a szakszerű működés feltételei kerülhetnek veszélybe, ami közvetlenül veszélyezteti a lakosság élethez és testi épséghez, a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, illetve a tulajdonhoz való jogát, továbbá az állam sem teljesíti maradéktalanul az Alkotmányban előírt objektív alapjogvédelmi kötelezettségét. Az elsődleges működési területen belül elhelyezkedő, ám 20 percnél hosszabb idő alatt megközelíthető település lakosainak pusztán ez a tény veszélyezteti az élethez és testi épséghez, a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, illetve a tulajdonjoghoz való alapvető jogát, valamint megállapítható, hogy az állam objektív intézményvédelmi kötelezettségének nem tesz maradéktalanul eleget.

A vizsgálatok 2006-ban,¹⁶ a Műegyetemi tüzeset, és ezt követően a sajtóban és a médiában megjelent híradások után folytatódtak. Több hivatásos önkormányzati, és egy önkormányzati önkéntes tűzoltóságon helyszíni vizsgálatot folytattak, illetve több tűzoltóság parancsnoka írásban, előre összeállított kérdéssor alapján nyújtott tájékoztatást. Mivel a 2006-os Kormányprogram célul tűzte ki a jelzés és a beavatkozás megkezdése között eltelt idő

¹⁶ OBH 4047/2006. számú ügy

rövidítését, az első kérdéskör is erre irányult. A vizsgált tűzoltóságok közül csak kettő, a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság (FTP) és Budakalász, Csobánka, Pilisszentkereszt, Pilisszántó és Pomáz Önkormányzati Önkéntes Tűzoltósága (Pomáz ÖT) esetében került megállapításra, hogy működési területük bármely pontjára 20 percen belül képesek kiérkezni. Pomáz ÖT esetében a működési területen kialakítás alatt lévő önkéntes tűzoltó őrök beindításának volt köszönhető a látványos javulás. A jelentés szerint Magyarország területén több mint egymillió állampolgár él olyan településeken, ahova több mint 20 perc alatt ér ki az első beavatkozó egység. Ez a tény pedig közvetlenül sérti az érintettek tulajdonhoz, élethez és testi épséghez, lehető legmagasabb szintű testi, lelki egészséghez való jogát, és az állam sem teljesíti az objektív alapjogvédelmi kötelezettségét. Ugyanezen alapjogok kerülnek veszélybe akkor, ha az adott tűzoltóság – akár csak átmenetileg, műszaki okokból – nem rendelkezik a működési területe szerinti települések sajátosságainak megfelelő, a szakszerű beavatkozáshoz szükséges eszközállománnyal. További probléma és alapjogokkal kapcsolatos visszásság közvetlen veszélyének bekövetkezésére adott okot, hogy az ún. Riasztási és Segítségnyújtási Terv (RST) alapján 3 HÖT valamennyi gépjárműfecskendője elhagyta az elsődleges működési körzetét, aminek következtében több település állampolgára maradt órákon keresztül tűzoltói védelem nélkül. A helyszíni vizsgálatok során az ország három különböző pontjáról kezdeményeztek próbaként segélyhívást. A korábbi ombudsmani jelentésekben foglaltakhoz képest, pozitív változásként került megállapításra, hogy a beavatkozó tűzoltóságra 4 percen belül megérkezett a jelzés, azonban a hívást kezdeményező fél azonosítása, pontos helymeghatározása még mindig nehézségeket okozott.

2008-ban¹⁷ – bár ez az ügy a tűzoltóságokat közvetlenül nem érintette – egy budapesti súlyos közlekedési baleset után ismét vizsgálatot folytattak a segélyhívások kezelésével összefüggésben. A megállapított tényállás szerint a hívást kezdeményező fél és a baleset pontos helyszínének meghatározásának hiánya miatt, illetve a rendőr-főkapitányságok között felmerült illetékességi vita miatt a súlyos sérüléseket szenvedett motorkerékpárosokhoz több mint egy óra elteltével ért ki a sérült ellátására alkalmas mentőegység. Az Országos Mentőszolgálat főigazgatója az esettel kapcsolatban elmondta, hogy ugyan a 112-es segélyhívószámot az országban tartózkodó külföldiek miatt célszerű üzemeltetni, ugyanakkor a nemzeti segélyhívószámoknak vitathatatlan előnye, hogy egy lépcsőfok – a segélyhívásokat kezelő központ – kimarad a hívások fogadásánál, ami által a reagálási idő is csökkenthető. A vizsgálat során megállapították, hogy a hívó fél azonosításának, illetve pontos

¹⁷ OBH 3595/2008. számú ügy

helymeghatározásának elmaradása az érintettek élethez és testi épséghez, tulajdonhoz, lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogát közvetlenül veszélyeztesse. A segítségnyújtásban részt vevő szervek közötti folyamatos kommunikáció hiánya szintén hatással van a beavatkozás eredményességére, ezért ennek elmaradása alkalmas arra, hogy veszélyeztesse az alapvető emberi jogokat. A jelentés szerint a 112-es segélyhívószám - a 2008-ban működő formában – megnehezíti az egységes segítségnyújtás megszervezését és ezáltal alkalmas arra, hogy a fent említett alapjogokkal összefüggésben visszásságot okozzon. 2008-ban már napirenden volt az Egységes Segélyhívó Rendszer (ESR) kidolgozása, illetve fokozatosan bevezették az EDR-t, amellyel kapcsolatban a jelentés arra tért ki, hogy a benne rejlő lehetőségeket még mindig nincsenek maximálisan kihasználva. Az integrált ügyeleti rendszerekkel kapcsolatban pedig megállapításra került, hogy csak akkor működhet megfelelően, ha a segélyhívások kezelésére egységes rendszert hoznak létre. A jelentés a Kormány részére megfogalmazott javaslattal zárul, miszerint a Kormány fordítson kiemelt figyelmet az ESR létrehozására irányuló jogalkotási feladatok elvégzésére.

2010-ben újabb vizsgálat indult hivatalból a segélyhívószámok működésével összefüggésben.¹⁸ A vizsgálat során az országos katasztrófavédelmi főigazgatótól, az Országos Mentőszolgálat főigazgatójától, az országos rendőrfőkapitánytól és a Fővárosi Tűzoltóparancsnokság parancsnokától kértek tájékoztatást előre meghatározott kérdések alapján. Az első kérdés arra irányult, hogy a hívással egyidejűleg rendelkezik-e valamelyik szerv a hívást kezdeményező földrajzi helyére vonatkozó adatokkal. A válaszokat összefoglalva elmondható, hogy bár a jogi háttere már biztosított volt, az ehhez szükséges technikai fejlesztéseket nem valósították meg, a rendőrség az adatokat távbeszélőn vagy faxon keresztül kérhette le, illetve egy telefonszolgáltató on-line rendszerén keresztül kereshette ki. Az FTP ügyelete a működési területéről érkező segélyhívásokat fogadta, a hívással egyidejűleg csak a kapcsolási számot kapták meg. A katasztrófavédelmi főigazgató elmondása szerint a nyilvános telefonfülkék esetében az adatok rendelkezésre álltak, a vezetékes vagy mobil készüléknél azonban nem. Az OMSZ főigazgatója szerint az azonosítás megoldatlan volt. A második kérdés az azonosíthatóság hiányának okára irányult. A rendőr főkapitány véleménye szerint végső soron a technikai fejlesztés anyagi fedezetének a hiánya, illetve a koordinációt ténylegesen elvégző szerv hiányában jelölte meg. Az országos katasztrófavédelmi főigazgató szerint a hiány elsődleges oka az, hogy az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) helymeghatározási adatokkal kapcsolatos miniszteri rendelet nem készült el. Az OMSZ

¹⁸ AJB 1082/2010. számú ügy

főigazgatója válaszában megfogalmazta, hogy az egységes európai segélyhívószámra irányuló segélyhívások támogatása érdekében a nyilvános telefonhálózatra vonatkozó műszaki követelményekről szóló 23/2007. (II. 23.) GKM rendelet, illetve az Eht. vonatkozó rendelkezéseinek be nem tartása miatt nem kapják meg időben a szükséges információkat. A fővárosi tűzoltóparancsnok szerint az azonosíthatóság hiányának oka arra vezethető vissza, hogy a szolgáltatót a jogszabályok nem kötelezik az adatok közlésére. A harmadik kérdés a 112 és a nemzeti segélyhívószámok elérhetőségére vonatkozott. Az országos rendőrfőkapitány válaszában kifejtette, hogy a Budapest, illetve Pest megye területéről a 112-es számon érkező hívásokat és a Budapestről a 107-es számon érkező hívásokat a BRFK Központi Ügyelete, más megye területén az illetékes megyei rendőr-főkapitányság ügyelete, a nemzeti segélyhívószámon indított hívásokat pedig az illetékes városi rendőrkapitányság ügyelete kezeli. Rendszerkiesés, technikai problémák esetén a BRFK Központi Ügyeletéhez érkeznek a hívások. Amennyiben a segélyhívást kezdeményező fél nem szakítja meg a kapcsolatot, szinte biztos, hogy 1-2 percen belül fogadásra kerül a hívás. Az OMSZ főigazgató elmondása szerint a vezetékes telefonról indított 104-es segélyhívások a területileg illetékes irányító központba, a mobiltelefonok esetében pedig a megyeszékhelyi irányító csoporthoz érkeznek. Megyehatároknál szükség esetén a jelzést azonnal továbbítják az illetékeseknek. A 112-es hívószám a megyei rendőr-főkapitányságon csörög, ha a bejelentés alapján eldönthető, hogy mentőellátást igénylő káresetről van szó, a hívót átkapcsolják az OMSZ megyei irányító csoportjához. A fővárosi tűzoltóparancsnok elmondása szerint a nemzeti segélyhívószám elérhetősége - az esetleges hálózati karbantartások esetét kivéve - biztosított. A negyedik kérdés arra irányult, hogy miként lehet megvalósítani azt, hogy a beérkező segélyhívás a lehető legrövidebb időben a megfelelő szolgálathoz érkezzon. Az országos rendőrfőkapitány az ESR-rel kapcsolatos Projektre hivatkozva kifejtette, hogy egyetlen egy központot kell kialakítani, ahonnan tartalmuktól függően továbbítják a segélyhívásokat. Az országos katasztrófavédelmi főigazgató szerint a tűzvédelemről szóló törvény tűzjelzéssel kapcsolatos rendelkezéseinek kellene érvényt szerezni. Az OMSZ főigazgatója a nemzeti segélyhívószámok megtartásában látta a megoldást. A fővárosi tűzoltóparancsnok véleménye szerint a nemzeti segélyhívószámok megfelelő szervezethez való irányítása elegendő lenne. Az utolsó kérdés a 112-re és a nemzeti segélyhívószámokra érkező segélyhívás azonosíthatóságára, illetve a hívást követő beavatkozások időszerűségére tért ki. Az országos rendőrfőkapitány elmondása szerint a hívás fogadását követően megállapítják, hogy szükséges-e rendőri beavatkozás, ennek megfelelően a belső normák szerinti elektronikus formában rögzítik az adatokat, miközben a hívás hangfelvételnként is

rögzítésre kerül. Ezt követően azonnal intézkednek. A segélyhívás azonosíthatóságával kapcsolatban kifejtette, hogy a nyilvános telefonfülkéből, illetve a vezetékes telefonról kezdeményezett hívások a mobiltelefonról indított hívásokkal szemben mindig azonosíthatóak, s kifejtette, hogy a legjobb megoldás a szükséges adatok megszerzését illetően telefonszolgáltatók on-line rendszerén keresztüli azonnali tájékoztatás lenne. A katasztrófavédelmi főigazgató véleménye szerint a rendszer lépcsőzetességének csökkentésével a hívás és a beavatkozás megkezdése közötti időt csökkenteni lehetne. Az OMSZ főigazgatója elmondta, hogy a 112-es hívószámra érkező hívásokkal ellentétben 104-es számra érkező hívások esetében a hívást kezdeményező fél telefonszáma minden esetben megjelenik. A helymeghatározás a telefonszolgáltatókkal kötött megállapodás alapján, telefonon keresztüli adatigénylés útján történhet. Több perces késedelmet okoz az, hogy az egységes európai segélyhívószám használata esetén a segítséget kérőt kétszer is kikérdezik a releváns információk megszerzése céljából. A fővárosi tűzoltóparancsnok szerint a rendőrség által kezelt hívások esetében semmilyen információval nem rendelkeznek a hívó fél azonosítására, s a kikérdezés során rögzített adatok sem tartalmazzák a beavatkozáshoz szükséges információkat. A beérkezett válaszok alapján a jelentésben megállapításra került, hogy a korábbi években lefolytatott vizsgálatokhoz képest a segélyhívások kezelésével kapcsolatban érdemi változás nem történt, a rendszer nem megfelelő volta továbbra is az élethez és testi épséghez, továbbá a lehető legmagasabb testi és lelki egészséghez való joggal összefüggő visszásságot okoz. A többlépcsős riasztási lánc, illetve az egységes európai segélyhívó – a 2010-ben működtetett formában - indokolatlanul növeli a hívás és a beavatkozás között eltelt időt, ezért továbbra is problémát jelent. A jelentés két megoldási javaslatot is tesz. Az egyik a bevetés-irányító rendszerek integrációja, a másik pedig maguknak a beavatkozó szervezeteknek az integrálása.

2010-ben indult egy másik vizsgálat is a segélyhívások kezelésével és a beavatkozó szervezetek együttműködésével kapcsolatban, Somogy megye területére koncentrálva.¹⁹ A tényállás az országos rendőrfőkapitány, az OMSZ megbízott főigazgatója, a Rendkívüli Esemény főigazgató-helyettese, illetve az OKF főigazgatója által nyújtott tájékoztatás és a szolgáltatott hangfelvételek anyagai és az ügyeleti naplók és jelentések másolata alapján került megállapításra. Összességében elmondható, hogy a segélyhívásokat fogadó rendőri szervezetek érdemben csak az illetékességi területükhöz tartozó hívásokkal foglalkoztak, a többit – sokszor további adatfelvétel nélkül – átkapcsolták a hatáskörrel, illetve illetékességgel

¹⁹ AJB 4879/2010. számú ügy

rendelkező szervekhez. Az OMSZ által szolgáltatott adatokból kiderült, hogy a hozzájuk átkapcsolt hívások esetén nem kapják meg a segélyhívást kezdeményező számát, illetve az is, hogy a mentőknél minden esetben a kaposvári mentésirányítók vették fel a jelzést és – amennyiben ez szükséges volt – intézkedtek a mentőegységek helyszínre küldéséről. Ellenkező esetben a hívást fogadó ügyeletes vagy maga intézkedett pl. az ügyeletes orvos értesítéséről, vagy a hívást kezdeményező félnek mondta el a teendőket. Az OKF főigazgatója elmondása szerint a vezetékes telefonról a 105-ös telefonszámon kezdeményezett hívások a működési terület szerint illetékes tűzoltóság ügyeletére érkeznek meg, a mobiltelefonról indított hívások pedig a megyeszékhely ügyeletére. Továbbra is problémát jelentett, hogy a nem tűzoltói képesítéssel rendelkező személy által felvett bejelentések nem tartalmazták mindig a beavatkozáshoz szükséges információkat, a bejelentőt – amennyiben a telefonszáma rendelkezésre állt - gyakran további adatkérés, adatpontosítás miatt vissza kell hívni. A 112-es hívások kezelésével a főigazgató elmondta, hogy a megyei ügyeleten fogadják, ahonnan a működési terület szerinti tűzoltóságra kapcsolják tovább a hívást, amelynek fogadását, illetve a megtett intézkedéseket jelentik a megyei ügyeletnek. Az átkapcsolt hívások tartalma az eredeti hívást fogadó szerv rendszeréből nem ismerhetők meg. A jelentésben ismertetett tapasztalatok szerint a korábbi évek vizsgálataihoz képest nem történt pozitív irányú változás, az átkapcsolások, illetve a hívásfogadás nem szakszerű végrehajtása, a 112-es segélyhívószám esetében a nyelvismeret hiánya, a pontos helymeghatározás, az átkapcsolt hívások nyomonkövethetőségének, illetve a beavatkozó szervek közötti kommunikáció hiánya továbbra is súlyos idővesztést és problémákat okozott. Mindezek alkalmasak arra, hogy veszélyeztessék a segélykérő életem és testi épséghez, valamint a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való alapvető emberi jogát.

2011-ben hivatalból ismét vizsgálat indult a tűzoltók élet- és munkakörülményeire vonatkozóan, a korábbi ilyen célú vizsgálatok tematikáját követve.²⁰ A jelzés fogadása és a tényleges beavatkozó egység helyszínre érkezése között eltelt idő több esetben továbbra is meghaladta a 15-20 percet, így ismét megállapításra került a működési területen belüli, de annak 20 km-nél távolabbi településeken élők alapjogainak veszélyeztetettsége. Megoldási javaslatként az őrsrendszer kiépítése, esetlegesen a mentésben résztvevő szervek integrációja (melynek feltételei a vizsgálat idejében még mindig nem voltak adottak), illetve osztrák mintára ún. „mentőút” (Rettungsgasse) létesítése került megfogalmazásra. E gondolatokat én kiegészíteném az önkéntes tűzoltó szervezetek fejlesztésével, ugyanis amennyiben megfelelő

²⁰ AJB 2041/2011 számú ügy

felszereléssel és képzettséggel rendelkeznek, helyismeretüknek és pusztán annak a ténynek köszönhetően, hogy sok esetben közelebb vannak a káreseményhez, mint a hivatásos egységek, a beavatkozást hamarabb meg tudják kezdeni. A gépjárműfecskeendőkkel kapcsolatosan tett megállapítások szintén nem mutattak pozitív változásokat, a fejlesztésekre, karbantartásokra biztosított normatíva nem fedezi a szükséges kiadásokat, ezáltal a szakszerű működés feltételei kerülnek veszélybe, ami mind a tűzoltásban résztvevők, mind a segítségnyújtásra szorulóknak alapjogainak sérülésének veszélyét magában hordozza. A beavatkozó szervek közötti kommunikáció javult, de az egységes segélyhívószámmal kapcsolatban problémákat fogalmaztak meg a parancsnokok.

2014-ben egy siklóernyős balesettel kapcsolatban²¹ – bár az ügyre nézve ombudsmani vizsgálat nem folyt – Pomáz ÖTP parancsnoka a jelentésében a segélyhívó rendszer elégtelenségeire, a beavatkozó szervek közötti kommunikáció hiányára hívta fel ismét a figyelmet.²²A Pilisszántón lezuhant siklóernyős balesetről a sérült egyik sporttársa értesítette a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság ügyeletét a 112-es segélyhívószámon keresztül 15:40 körül, a sérült által a tartózkodási helyére vonatkozó pontos koordináták - amit egy térképen is megjelölt és továbbított - meghatározásával. A bokatorést szenvedett sérültet 22:24-kor adták át a mentőknek. A jelentés szerint a mentést a rendkívül nehéz terepviszonyok és a kedvezőtlen időjárás mellett tovább nehezítette, hogy a sérült által megadott pontos koordináták nem jutottak el a ténylegesen beavatkozó szervekhez, a jelzőt (mivel a riasztási lapon jelzőként a FKVI szerepelt) helyszínpontosítás miatt nem lehetett visszahívni. A mentők Pilisszántó helyett a szomszédos településre vonultak, majd ott elakadtak. A közvetlen kommunikáció a társszervek között nem volt biztosított, a sérült megkeresésére induló tűzoltók mobiltelefonon tartották egymással a kapcsolatot. Mindezekre tekintettel elmondható, hogy egy olyan káresetnél, ahol a pontos helyszínt csak GPS koordinátákkal jelölte meg a bejelentő, nem megengedhető az, hogy ezek az információk hiányosan, torzulva jussanak el a beavatkozó szervekhez. A hatékony együttműködést lényegesen akadályozza a helyismeret, a mentésben részt vevő szervek közötti közvetlen kommunikáció, illetve a jelző visszahívhatóságának hiánya.

²¹ http://index.hu/belfold/2014/01/04/szakadekba_zuhant_egy_sikloernyos_pilisszanton/ [Letöltve: 2016.02.27.]

²² A jelentés teljes terjedelmében letölthető innen:

http://www.langlovagok.hu/tuzvonalban/2014/sikloernyos_pomazjelentes_2014.pdf

Ahhoz, hogy e fejezet teljes legyen, a fent ismertetett ombudsmani jelentésekkel kapcsolatban szükségesnek tartom röviden bemutatni az átszervezett egységes segélyhívó rendszer működését, illetve az azóta kiépített bevetés-irányító rendszert.

Az ESR-112 Projekt²³ keretében megtörtént a segélyhívószám mögötti infokommunikációs rendszer kiépítése, az ország két pontján, Miskolcon és Szombathelyen Hívásfogadó Központokat (HÍK) hoztak létre. Nincs területi felosztás, a segélykérést abban a Központban fogadják, ahol van szabad vonal. A Központok minden típusú segélyhívás (telefonhívás, SMS, MMS, e-mail stb.) fogadására alkalmasak. A segélyhívás fogadásakor a bejelentő tartózkodási helyére vonatkozó adatokat a vezetékes készülékek esetén a telefonszám, mobilkészülék esetén a cellainformációk alapján automatikusan rögzítik. A híváskezelők előre meghatározott protokoll alapján kikérdezik a hívást kezdeményező felet, majd eldöntik, hogy szükség van-e további intézkedés megtételére, így egyfajta szűrőként is funkcionálnak. Amennyiben további intézkedés szükséges, az operátok továbbítják a hívást és az adatokat tartalmazó elektronikus adatlapot a megyei, illetve a fővárosi tevékenységirányító/műveletirányító központokba. A rendőrség és a katasztrófavédelem tevékenységirányító központja egységes, tőlük elkülönülve működik a mentőké. Végül az adatlapokon kapott információk alapján történik meg a helyi szervek riasztása. Ma már a 105-ös nemzeti segélyhívószámon keresztül érkező hívások is ugyanezt az utat járják végig. A helyi tűzoltószervek a riasztást az ún. PAJZS- rendszeren kapják meg, egy térképpel ellátott, a legfontosabb adatokat tartalmazó riasztási lappal együtt. Az, hogy az így kiépített és bevezetett új rendszer mennyire alkalmas a fent felvázolt problémák megoldására, az esetleges jövőbeni ombudsmani vizsgálatok tisztázzák majd. Azt a tényt azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az első és utolsó panasz, illetve vizsgálat között 12 év telt el, a szervezetek több átszervezésen estek át, de még most is ugyanazok a mentésben résztvevők és a vizsgálatot végzők megállapításai.

A tűz szabad égésének (t_{sz}) csökkentésére irányuló jogszabályi, szervezési, műszaki feltételek megteremtésének ismételt átfogó és integrált vizsgálata szükséges.

²³ 1312/2011. (IX. 12.) Korm. határozat az egységes európai segélyhívó számra (112) alapozott Egységes Segélyhívó Rendszerhez (ESR) kapcsolódó feladatokról

3. Rövid áttekintés a magyar közigazgatási rendszer kialakulásáról és jelenéről

Ahhoz, hogy egy közfeladatot ellátó szerv pontos helyét és feladatát meg lehessen határozni egy rendszerben, ismerni kell magát a rendszert is. A közigazgatást meghatározhatjuk tevékenységként, működésként, illetve ezt a cselekvéssort végrehajtó szervek összességéként is.

A közigazgatás, mint tevékenység fogalmi alapja az igazgatás. Az igazgatás lényegét a témával foglalkozó szerzők eltérően határozzák meg, azonban vannak közös elemek is. Eszerint egyrészt megállapítható, hogy az igazgatás alanya hatalmi pozícióban van, másrészt elmondható, hogy az igazgatás lényege az ebben a hatalmi helyzetben elért működés.

A közigazgatás az igazgatáshoz képest speciálisabb, mivel sajátos alanya és sajátos célja van. A közigazgatás alanyai a cél elérése érdekében az állami közhatalom birtokában járnak el. E cselekvéssor jogszabályok által meghatározott és mindig a közügyekre vonatkozó kívánatos állapot elérésére irányul.²⁴

Mindemellett a közigazgatást szervezetként, illetve szervrendszerként is meghatározhatjuk, amelyhez szűkebb értelemben véve csak a tulajdonképpeni közigazgatási szervek tartoznak, tágabb értelemben pedig azok a szervek vagy más jogalanyok is, amelyek részt vesznek a közigazgatási feladatok ellátásában. Lőrincz Lajos e szerveket a 'paraadminisztráció' körébe sorolja. A dolgozatom szempontjából ennek a megállapításnak fontos szerepe van, mert az önkéntes tűzoltóságok (önkormányzati tűzoltóparancsnokságok) szemben az önkéntes tűzoltó egyesületekkel, köztestületi formában működnek. E felosztással azonban nem minden közigazgatási joggal foglalkozó szerző ért egyet. Varga Zs. András és Patyi András a köztestületeket önkormányzattal rendelkező, atipikus közigazgatási szervként határozzák meg.²⁵

Tehát a közigazgatás szervrendszerének alapvető funkciója a jogalkotás által meghatározott feladatok közhatalommal és egyéb szervezési eszközökkel történő végrehajtása, megvalósítása, kikényszerítése. A közhatalmi eszközök alkalmazásának célja a közérdeknek megfelelő tevékenység végzés, akár állami kényszer igénybevételével is, ha az kisebbségi vagy egyéni érdekekkel ütközne. A közérdek érvényesítését jogalkalmazás és szervezés útján

²⁴ PATYI András – VARGA Zs. András: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2012-2013. 46–49.

²⁵ PATYI – VARGA Zs. i.m. 137.

látják el. A közérdek jogszabályokban fogalmazódik meg. A közigazgatási szervek pedig kötelesek e jogszabályok végrehajtását biztosítani, illetve saját maguk is betartani, betartatni.

Hatósági jogalkalmazás során egyedi ügyekben a közhatalommal rendelkező szervek – a hatásköri és illetékességi szabályoknak megfelelően - a jogszabályok alapján jogokat, kötelezettségeket, a jogszabályok megsértése esetén szankciókat állapíthatnak meg.

A közszolgáltatás jellegű feladatokat azonban nem lehet pusztán hatósági jogalkalmazás útján ellátni, szükséges a szervezés is. Ebben az esetben a feladat ellátásáért felelős közigazgatási szerv maga gondoskodik a közszolgáltatások ellátásának megszervezéséről. A tűz elleni védekezés is ilyen jellegű közfeladat.

Egységes közigazgatásról hazánkban a török hódoltság utáni időktől kezdve beszélhetünk. Ezen másfél évszázad alatt az addig működő magyar közigazgatási intézmények megszüntették, ami pedig mégis megmaradt, elavulttá vált,²⁶ ezért a török uralom visszaszorítása után egy héttagú bizottság alakult annak érdekében, hogy kidolgozzák a felszabadított területek új közigazgatási rendszerét. A munkálatokat Kollonich Lipót győri püspök irányította. Ennek a megbízatásnak az eredménye lett az ún. *Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn*, azaz A Magyar Királyság berendezésének műve című, 1689-ben elkészült közel 500 oldalas tervezet. Az *Einrichtungswerk* alapján a magyar közigazgatás felépítése az osztrák örökös tartományokéval lett volna azonos. Kollonich elképzelése a kedvezőtlen bel- és külpolitikai körülmények miatt rögtön, teljes mértékben nem valósulhatott meg,²⁷ azonban a hatása a későbbi reformoknál érezhető volt.²⁸

Az 1712-1715-ös országgyűlésen újra felmerült a közigazgatás, a katonai és gazdasági ügyek újjászervezésének kérdése. Ebből a megfontolásból létrehozták a Systematica Commissiot, azaz a Rendszeres Bizottságot, hogy dolgozzák ki a *Systema politico – oeconomico - militare* című tervezetet. Egyértelművé vált, hogy a király folyamatos távolléte miatt szükség van egy központi kormány szervre, amelynek hatásköre kiterjed mind a közigazgatási, mind a gazdasági és katonai ügyekre.²⁹ Így látott napvilágot az 1723:97. törvénycikk a magyar királyi

²⁶ VARGA J. János: Kísérlet az Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn című reformtervezet megvalósítására 1689-1723. *Levéltári Szemle*, 42. évfolyam, 1992/2. 3.

http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_42_1992/?pg=116&layout=s [Letöltve: 2015.10.20.]

²⁷ <http://lexikon.katolikus.hu/K/Kollonics%20orsz%C3%A1gszervez%C3%A9si%20terve.html> [Letöltés: 2015.10.20.]

²⁸ Kollonichék tervezete alapján szervezték át a felső közigazgatást, megkezdődött a török uralom alól felszabadított területek rekatolizálása, a jogszolgáltatás, a hadügy, az adóztatás és a gazdaság német érdekeknek is megfelelő reformja.

²⁹ VARGA J. i.m. 12.

tanács szervezetéről, amely elrendelte a Helytartótanács intézményének létrehozását. A Helytartótanács országos hatáskörrel rendelkező, - a pénz – és hadügyeken kívül- a közigazgatás legmagasabb belügyi szerve volt. Elnöke a nádorispán – távolléte esetén pedig az országbíró - volt, akinek munkáját huszonkét kinevezett tanácsos segítette. A Helytartótanács rendi kormányzati szerv mivoltát bizonyítja tagjainak összetétele is, ugyanis a tanácstagok főpapok, nemesek és mágnások voltak, akiket e tisztségükre az uralkodó nevezett ki.³⁰ A Helytartótanács rendszeres üléseken, kollegiális alapon hozta döntéseit. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata döntött. II. József uralkodása alatt néhány kisebb változáson ment át, többek között huszonkilenc ügyosztályt szerveztek, amelyekkel a király hatékonyabbá kívánta tenni az intézmény működését. Székhelye kezdetben Pozsony volt, majd 1784-ben átköltözött Budára.³¹ Nem tartozott a Helytartótanács hatáskörébe sem a kamarai és katonai igazgatás, sem az igazságszolgáltatás. A Helytartótanács 1848-ig működött.

III. Károly uralkodása alatt kezdődött meg a szakigazgatási ágazatok kiépülése is: ilyen volt a szegényügy és az egészségügy, majd a Ratio Educationis kibocsátásával a tanügyi igazgatás.³² Az osztrák örökösödési háború után újabb reform következett, s így jött létre Mária Terézia Államtanácsa (*Staatsrat*) 1761-ben, amelynek hatásköre kiterjedt a teljes belügyi kormányzatra.³³ Mária Terézia 1768-ban adta ki főispáni utasítását, célja a vármegyék igazgatásának rendbetétele volt.³⁴

A közigazgatás újjászervezése a reformkori országgyűléseken is állandó napirendi pontként szerepelt. Deák Ferenc és Kossuth Lajos is a vármegyék nemzeti karakterét emelték ki, azonban azt is hangsúlyozták, hogy a rendi vármegyéket meg kell reformálni.³⁵ A polgári államigazgatás alapjait az 1848-as forradalom alapozta meg.

A forradalom és szabadságharc leverése után a birodalom a teljes centralizáció irányába tolódott el. Haynau menesztése után Magyarország katonai és polgári kormányzója Habsburg-Tescheni Albert főherceg lett. Az 1851 és 1859 közötti időszakot Alexander Bach osztrák belügyminiszter után Bach-korszaknak szokták nevezni. Ebben a korszakban a kitűzött cél a Magyar Királyság Habsburg Birodalomba való beolvasztása volt. Bach hivatalától a rendőri

³⁰ 1723. évi XCVII. törvénycikk a magyar királyi tanács szervezetéről

³¹ VARGA J. i.m.12.

³² MEZEY Barna: *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 128.

³³ MEZEY i.m. 142.

³⁴ GÁRDONYI Albert: A vármegye és a város társdalma. <http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/64.html>

[Letöltés:2015.10.26.]

³⁵ MEZEY i.m. 151. o.

ügyeket megvonták, a legmagasabb rendőrhatalósági tisztséget Johann Kempen báró töltötte be. Kempen rendszere a birodalmi hadsereg, a hivatalnokok és az arisztokrácia támogatását élvezte, a politikai kérdésekbe még az osztrák polgárság sem szólhatott bele. A Bach-rendszer területrendezését a magyar vármegyei érdekek nem befolyásolták. A hatalmas pénzügyi kiadások bebizonyították a rendszer tarthatatlanságát, ezért Alexander Bachot menesztették, Ferenc József pedig reformokat ígért a magyaroknak.

A kiegyezés után a vármegyék megerősödtek. Az első törvényhatósági³⁶ és községi³⁷ törvények kifejezésre juttatták a megyék szerepét a községek felett. Törvényben rögzítették a főispáni felügyeletet, a területi szintű önkormányzatok törvényes mozgástere pedig a főispán jogkörének növekedésének köszönhetően minimálisra csökkent.³⁸ Az 1883. évi XLIII. törvénycikk alapján felállították a Pénzügyi és Közigazgatási Bíróságot. Tizenhárom évvel később az általános közigazgatási bíráskodás megteremtésének gondolata öltött jogszabályi formát, így jött létre a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság,³⁹ amelybe a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság is beleolvadt.

Idő közben a közigazgatás önálló tudományággá nőtte ki magát. E tudományágnak az egyik legjelentősebb alakja Magyarországon és nemzetközi viszonylatokban is Magyary Zoltán volt, akit 1931-ben közigazgatási kormánybiztosnak is kineveztek. Feladata a Bethlen-kormány alatt a közigazgatás racionalizálásának előkészítése volt. Egy év elteltével elkészült a programja, de annak megvalósítására nem került sor.⁴⁰ A Károlyi-kormány folytatta a közigazgatás racionalizálási kísérletét, Magyary megbízását pedig továbbra is fenntartotta, de a gazdasági világválság hatása miatt a tervezett reformok ismét nem valósulhattak meg. A Károlyi-kormány után a Gömbös-kormány egy erős, keresztény-nemzeti tekintélyuralmi állam létrehozására törekedett. S bár ez az elképzelés nem vezetett eredményre, a Gömbös Gyula által véghezvitt intézkedések hatással voltak a későbbi eseményekre, így a magyar-német viszony alakulására és Magyarország szerepvállalására a második világháborúban.

A második világháború utáni szovjet uralommal a korábbi évtizedek központosítási folyamata betetőződött. A területi és helyi közigazgatás egyre nagyobb mértékben került ki az

³⁶ 1870. évi XLIII. törvénycikk a törvényhatósági hatásköréről

³⁷ 1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről

³⁸ HORVÁTH E. Írisz: A magyar közigazgatási bíráskodás története. 166.

<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20072sz/13.pdf> [Letöltve: 2015.11.02.]

³⁹ 1896. évi XXVI. törvénycikk a magyar királyi közigazgatási bíróságról

⁴⁰ ALMÁSY Gyula: A közigazgatási szervezés a technológia fejlődése Magyarországon. 16.

<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/almasy-gyula/almasy-gyula-muhelyvita-ertekezes.pdf> [Letöltés: 2015.11.02.]

önkormányzati testületek ellenőrzése alól, és folyamatosan került át a központi kormányzat ellenőrzése alá. Az 1950-es években bevezették a tanácsrendszert, ami által a közigazgatás valamennyi ága egységes szervezeti keretet kapott, a közigazgatás és az államigazgatás közötti határok elmosódtak, az önkormányzat jelleg pedig teljesen megszűnt. A szocialista állam kialakítása az egységes államhatalom eszméjére támaszkodott, a tanácsok dekoncentrált szervekként működtek. A minisztériumok irányítási jogkört gyakoroltak a tanácsok felett. A tanácsrendszer négy évtizedes fennállása során háromszor esett át jelentősebb átalakításon. Az első tanács törvény⁴¹ gyakorlatilag a szovjet tanácsokra vonatkozó jogszabály magyar fordítása volt. A második tanács törvény⁴² célja a törvényesség megerősítése, a különböző szervek egymáshoz való viszonyának rögzítése és a magyar viszonyoknak jobban megfelelő szervezés volt. 1971-ben hatályba lépett a harmadik tanácsokra vonatkozó törvény is,⁴³ amely rögzítette, hogy a tanács államhatalmi szerv, de megfogalmazásra került e szervnek az önkormányzati jellege is, aminek következtében az önállóságuk növekedett. A járási tanácsokat megszüntették, feladatuk és hatásköreik a községi tanácsokhoz, illetve a megyei tanácsok járási hivatalaihoz kerültek. Ekkor iktatták törvénybe az 1960-as évek végén megkezdett közigazgatási kísérletek tapasztalatait, így a nagyközségi tanácsok és a városkörnyékek rendszerét.

1983 után a helyi tanácsok önállósága a területi tanácsoktól való függőség csökkenése által tovább növekedett. Megváltozott a közös tanácsok belső szerkezete is, előljáráságokat alakítottak ki a települési érdekek hatékonyabb érvényesítése, illetve a lakosokhoz közelebbi ügyintézés érdekében.

A rendszerváltozás következtében a tanácsrendszert megszüntették, újra előtérbe került az önkormányzati rendszer, amely immár az államigazgatástól függetlenül, a decentralizáció jegyében szerveződött meg. Ettől fogva a közigazgatás, mint szervrendszer az államigazgatási szervekből, az önkormányzatokból és a kvázi államigazgatási szervekből tevődik össze. Ez utóbbiak olyan szervek, amelyek sem az államigazgatási szervekhez, sem az önkormányzatokhoz nem sorolhatók be, de magukon hordozzák ezek jellemvonásait.⁴⁴ Az 1990-es önkormányzati törvény⁴⁵ (Ötv.) közigazgatási feladatok egész sorát állapította meg.

⁴¹ 1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról

⁴² 1954. évi X. törvény a tanácsokról

⁴³ 1971. évi I. törvény a tanácsokról

⁴⁴ PATYI – VARGA Zs. 330.

⁴⁵ Lásd. 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról 8.§

Ezen némiképp módosított az új, 2011-es önkormányzati törvény, a Mötv.⁴⁶ Ebben az évben készült el a Magyar Zoltán Közigazgatás-Fejlesztési Program első tervezete is, melynek célja a magyar közigazgatás új Alaptörvénynek⁴⁷ megfelelő átszervezése. A Magyar Program négy pilléren áll. Az első pillér a szervezet, amelynek meg kell felelnie az átláthatóság követelményének, a második pillér a közigazgatási feladatok felülvizsgálata, a harmadik egy új, megfelelő eljárásrend kialakítása és az utolsó pillér pedig szakképzett közszolgálati személyzet alkalmazása.⁴⁸ A Magyar Program végrehajtása megkezdődött, a katasztrófavédelmi rendszer kialakítása illetve a tűzoltóságok átszervezése érintette, illetve érinti napjainkban is az önkéntes tűzoltó szervezetek működését is.

⁴⁶ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 13.§

⁴⁷ Alaptv. XXVI. cikk: „Az állam - a működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében - törekszik az új műszaki megoldásoknak és a tudomány eredményeinek az alkalmazására.”

⁴⁸ <http://www.orientpress.hu/97108> [Letöltve: 2015.10.26.]

4. A tűz elleni védekezés történeti áttekintése a szervezett tűzoltóság kialakulásáig

Az előző fejezetben röviden ismertettem a magyar közigazgatás kialakulásának történetét. Most a közigazgatási rendszeren belül a tűzvédelmet, majd a tűzvédelmi szervezeteket helyezem el.

A tűzoltóságokról és a tűz elleni védekezésről szóló beszédeket, tanulmányokat és könyveket az őskornál szokták kezdeni, azonban tűzoltói tevékenységről, magáról a tűzoltói szervezetről évezredekig nem lehetett beszélni, ezért ezekről a korokról csak röviden emlékeznék meg.

Az őskorban a tűz elleni védekezés a menekülésnek felelt meg, majd a homo erectus elkezdte használni és megőrizni a tüzet. Rájött arra, hogy nem minden anyag éghető, így kövekkel rakták körbe a tűzrakó helyeket, ami megakadályozta a tűz nem kívánatos továbbterjedését.⁴⁹

Az ókori kultúrákban is figyelmet fordítottak a tűz elleni védekezésre, a gyújtogatókat pedig szigorún, sokszor halállal büntették. Négyezer évvel ezelőtt Egyiptomban előírták az oltóvödrök kötelező készenlétben tartását,⁵⁰ a Codex Hammurapi pedig tűzhalállal fenyegette azt, aki az oltás közben az égő házból ellopott valamit,⁵¹ ahogy a XII. táblás törvények is verést és tűzhalált ígértek a szándékosan gyújtogatóknak.⁵²

A tűzvések a nagy birodalmak sem kerültek el. I.e. 64-ben Néró császár uralkodása idejében Róma porig égett. Az építkezésnél felhasznált gyúlékony anyagok, a házak elhelyezkedése, a szűk utcák gyakorlatilag lehetetlenné tették az oltást és a mentést. Augustus császár idejében a szervezett tűzoltóság létrehozása Egnatius Rufus nevéhez köthető, aki egy rabszolgákból álló tűzoltócsapatot képezett ki. Később ezt a tevékenységet már felszabadított rabszolgák végezték, akik a tűzoltás mellett rendfenntartói feladatokat – gyújtogatók elleni hatósági eljárás megindítása, éjszakai őrzőjárat - is elláttak. A provinciákban önkéntes alapon – kőművesek, ácsok, posztókészítők, kovácsok fémmunkások soraiból - szerveződött meg a tűzoltóság, a különbség a „hivatásos” és önkéntes tűzoltók között csupán annyi volt, hogy az utóbbiak rendfenntartói tevékenységet nem végezhetek. Aquincumban tűzoltó székházat

⁴⁹ Rainer KÖTHE: Mi micsoda: *Az ősemlék*. Budapest, Tesloff és Babilon Kiadó, 1997. 27.

⁵⁰ <http://tuzoltosagbarcika.hu/hu/kialakulas.php> [Letöltés: 2015.10.29.]

⁵¹ Egyetemes jogtörténeti szöveggyűjtemény. Összeállította: Horváth Attila. 11. [Codex Hammurapi 25.§] <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/11800/file/EGYETEMES%20SZ%C3%96VEGGY%C5%B0JTEM%C3%89NY.doc> [Letöltve: 2016.02.21.]

⁵² ZLINSZKY János: *A Tizenkét táblás törvények töredékei*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. VIII.10.

építettek, s a tűzveszélyes tevékenységgel foglalkozó műhelyeket pedig a székház közelében építették fel. A régészeti leletekből a szervezeti felépítés és a beosztások is ismertté váltak. A parancsnokot a kormányzat nevezte ki, a díszelnököt és a védnököt pedig a tagság választotta.⁵³

A Római Birodalom bukásával azonban e magas szintű szervezettség megszűnt. A középkorban a tűz elleni védekezés minden polgárnak kötelezettsége volt ugyan, de sokáig a tűzoltásban és a mentésben részt vevők mindennemű kiképzés híján, önkéntes alapon, spontán avatkoztak be.⁵⁴ A kora középkorban a hadviseléssel együtt jártak a gyújtogatások is. A tűzvédelemre vonatkozó szabályozást évszázadokig csak elvétve találunk. Így például Szent István törvényeiben a templomba járási kötelezettség alól csak az kapott „felmentést”, aki a tűzhelyet őrizte,⁵⁵ a gyújtogatónak pedig kártérítést kellett fizetnie.⁵⁶ Werbőczy István szokásjogi gyűjteményéből, pedig kiderül, hogy a gyújtogatással való fenyegetést is szigorúan, halálbüntetéssel büntették.⁵⁷

A XII. században a városok statútuma tartalmazott rendelkezéseket az éjjeli őrség felállítására vonatkozóan. Az őrök feladata többek között a kigyúló tüzek figyelése volt, azonban a tűz továbbterjedésével szemben passzív módon – a szomszédos házak lebontásával – védekeztek. Az építkezésnél használt gyúlékony anyagok, a szűk utcák, az oltóvíz-elállottság elégtelensége, a korszerű technikai eszközök hiánya problémát jelentettek a tűz eloltásánál.⁵⁸ A céhrendszer kialakulása némi előrelépést jelentett a tűz elleni védekezés történetében. A gazdasági érdekvédelmi funkció mellett a céhek külső támadás esetén városvédelmi, tűz esetén tűzoltási feladatokat is elláttak. A városi szabályrendeletek rendelkezései szerint minden céh a nagyságának megfelelően vödörket volt köteles beszerezni és készenlétben tartani. A statútumok tüzmegelezésre vonatkozó szabályokat is tartalmazhattak, például Sopronban az ácsoknak megtiltották a gerenda beépítését a kéménybe, Eger statútuma pedig a faházak építését és a telkek megosztását tiltotta.⁵⁹ A céhek azonban sok esetben nem tartottak lépést a technika fejlődésével, így a tűzoltás is

⁵³ Dr. HADNAGY Imre József: Adalékok a Római Birodalom tüzmegelezési és tüzvédelmi kultúrájához. <http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist32.pdf> [Letöltés: 2015.10.29.]

⁵⁴ <http://cultura-victoria.blogspot.hu/2012/10/szemelvenyek-tuzvedelem-tortenetebol.html> [Letöltés: 2015.10.29.]

⁵⁵ Szent István Dekrétumainak Második Könyve: 8. Fejezet hogy vasárnap mindenki templomba járjon.

⁵⁶ Szent István Dekrétumainak Második Könyve: 30. Fejezet a gyujtogatásokról.

⁵⁷ Werbőczy István: Tripartitum. 23. Czim. 1.§

⁵⁸ Dr. HADNAGY Imre József: A tüzmegelezés fejlődése napjainkig. In: RÉTI Rezső (szerk.): *Tűzoltó Múzeum Évkönyve*. Budapest, Bétaprint Nyomda, 2007. 12.

⁵⁹ TARJÁN Rezső - MINÁROVICS János: *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*. Budapest, BM TOP – Zrínyi Nyomda, 1968 5.

egyre nagyobb gondot jelentett. A polgárok elégedetlenek voltak és önálló tűzoltó szervezetek felállítását kezdeményezték. Így alakultak meg a XVII. század közepén a diák-tűzoltóságok az egyetemi városokban (Debrecen, Hódmezővásárhely, Kunszentmiklós, Nagyszombat Eperjes, Sárospatak stb.). A debreceni diák-tűzoltóság holland mintára, önkéntes alapon szerveződött meg.⁶⁰ A céhekkal szemben, amiknek tagjai a város különböző pontjain laktak, a diákok a nyári szünet kivételével a kollégium területén tartózkodtak, így tűz esetén pár percen belül megkezdhatték a tűzoltást. Eleinte csak a kollégium falain belül, a XVIII. században pedig már a város területén is elláttak tűzoltási feladatokat. II. József 1788-ban adta ki a tűzrendészeti pátensét, ami csak két évvel később, 1790-ben lépett hatályba. A falvakra vonatkozó előírásokat tartalmazott a szintén 1788-ban kiadott „falusi gyulladáskori rendtartás”. A tűzrendészeti pátens négy kérdéskört, a mai megelőző tűzvédelmet, („a gyulladások megakadályozása”), a tűzjelzést és a riasztást („annak hamarságos felfedezése”), a tűzoltást és a felderítő tűzrendészetet („a tűz következményeinek, melyek az eloltás után is megtörténhetnek, okos megelőzése”) szabályozott.⁶¹ A XIX. századbeli helyhatósági tűzszabályrendeletek már részletesebben foglalkoztak a települések tűzvédelmével. A tűzrendészeti pátens logikai felépítését alapul véve tartalmaztak a megelőzésre, a tűzfigyelésre, tűzjelzésre, a tűzoltáshoz szükséges felszerelések beszerzésére, ezeknek a tárolására és a tűzhez való szállítására vonatkozó rendelkezéseket. Ezen kívül részletesen szabályozták a céhek feladatait, meghatározták a tűz körüli teendőket, a tűz eloltásában részt vevők jutalmazását - egyfajta motivációként - és kötelezettségeit megszegő büntetését is.⁶² A XIX. század első harmadáig a közigazgatás és a szervezett tűzoltóság kapcsolatáról nem beszélhetünk.

⁶⁰ MARKUSOVSKY Béla: *Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Története*. Budapest, Ifj. Kellner Ernő Nyomdája, 1911. 3.

⁶¹ TARJÁN - MINÁROVICS i.m. 5.

⁶² Dr. HADNAGY Imre József: A tűz gyulladásának el távoztattása, a támogatnak sebes hírül adása, harapódzásainak meg gátlása avagy adalékok a tűz körüli szabályozott eljárási rend kialakulásának, valamint a helyhatósági tűzszabályrendeletek, és a tűzvédelmet szabályzó állami rendeletek megszületésének történetéhez. 13. <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/642-tuzszabalyrendeletek.pdf> [Letöltés: 2016.02.02.]

5. A mentő tűzvédelem szabályozásának főbb állomásai, a szervezett tűzoltóságok kialakulása

5.1. Spontán szerveződés időszaka (1835-48, 1867-1890)

1835-ben - egy veszélyes épülettűz után – döntött úgy tizenhárom aradi lakos, hogy a céheknél jobban működő, önkéntes tűzoltói szervezetet hoznak létre Első Aradi Önkénytes Polgári Tűzoltókar néven⁶³. E szervezet a források szerint Európa első önkéntes tűzoltósága volt. A városi tanács engedélyezte a létesítést, két évvel később pedig az alapszabályt a Császári Királyi Helytartósági Osztály is jóváhagyta. Tehát létrejött egy spontán szerveződés tizenhárom lelkes és tenni akaró polgár tevőleges részvételével és szervezetszerű működést határoztak el, amelyet a város tanácsa befogadott, elismert, engedélyezett, a szervezési és működési rendjét az illetékes államigazgatási szerv jóváhagyta. Arad későbbi, 1857-ből származó tűzi rendje szerint a tűzoltás vezénylése kizárólag „a tűzoltó igazgatóság” által történik. A tűzoltó igazgatóság a polgármester vagy a polgármester-helyettes, a tűzoltó egyesület fő- vagy aligazgatója, a városi mérnök, egy ács és egy kéményseprő személyéből tevődött össze. Az ő utasításait mindenkinek kötelessége volt betartani. A tűzoltókat egyenruhával és hozzá tartozó jelvénnnyel látták el, és szakaszokba⁶⁴ osztották, amelyek hadnagyok vezetésével álltak. A rendszabályban szociális jellegű intézményként megjelenik a tűzoltásnál súlyosan megsérült tűzoltók segélyezése, halál esetén pedig a temetési költségek fizetése. A fő- és altiszteket az egyesületi tagok szótöbbséggel választották. Láthatjuk, hogy a szervezet elnevezése egyesület, de a működése önkormányzati – közigazgatási ismérveket mutat.

Az önálló tűzoltó szervezet létesítését azonban nem csak Aradon tartották fontosnak. Budán egy baráti társaság alakult, akik 1845-től vettek részt a tűzoltásban, majd 1871-ben testületé szerveződtek (Budai Önkéntes Tűzvédség), 1873-ban pedig egyesültek a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Testülettel.⁶⁵

A szabadságharc, és az azt követő Haynau és Bach korszak korábbi fejezetben részletezett centralizációs törekvései, valamint egy újabb forradalom és szabadságharc kitörésétől való félelem akadályozott minden alulról jövő kezdeményezést, így az önkéntes tűzoltó szervezetek kialakulását is. E korszakot a politikai bizalmatlanság jellemzi, amit jól tükröz az

⁶³ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 7.

⁶⁴ 1. Törő, bontó és mászó osztály, 2. Élet- és vagyonmentő osztály, 3. Őrosztály, 4. Szivattyús osztály, 5. Vízz szállító osztály.

⁶⁵ TARJÁN - MINÁROVICS i.m. 9.

is, hogy a létrehozni kívánt szervezetek alapszabályait a Helytartótanács sorra utasította el. Rendeletben⁶⁶ hívták fel a figyelmet arra, hogy olyan torna- és lövészegyletek alakultak, amelyeknek a tagok elnevezése alapján (főparancsnok, parancsnok, rajvezető stb.) katonai szervezete van. Gróf Pállfy Móric, Magyarország helytartója 1864-ben egy bizalmas utasítást adott ki, amellyel gátat emelt az önkéntes tűzoltó mozgalom alakulása elé. Ezt követően a Helytartótanács minden hozzá beérkező alapszabályt és engedélyezési kérelmet elutasított, többek között arra hivatkozva, hogy a kitűzött célt más úton is el lehet érni.⁶⁷

Változás csak az 1867-es kiegyezést követően jött, sorra alakultak meg a tűzoltói tevékenységet végző szervezetek. Az 1869-ben kiadott belügyminiszteri körlevél⁶⁸ 7. pontja pedig már elő is írja, hogy minden helységben a helyi viszonyoknak megfelelően szervezzenek tűzőrséget és ahol lehetőség van rá, létesítsenek tűzoltó *egyletet*. 1870-ben, több éves engedélyezésért folyó küzdelem után kezdte meg a működését a Budapesti Önkéntes Tűzoltó Egylet és a Budapesti Hivatásos Tűzoltóság. E két szervezet létrejöttét gróf Széchenyi Ödön nevéhez köthetjük, aki a londoni világkiállításon szerzett tapasztalatai alapján szervezte meg a két budapesti székhelyű tűzoltóságot, majd ugyanezen minta alapján a török szultán felkérésére a konstantinápolyi tűzoltóságot.⁶⁹ Gróf Széchenyi Ödön véleménye szerint „honfiaink lovagias és bátor jellemvonása után ítélve, de meg finánciális okokból is, társadalmi viszonyaink közt a legmegfelelőbb s legcélszerűbbnek az önkéntes tűzoltó egyletek rendszere látszik.”⁷⁰

1870-ben Rösch Frigyes, a Soproni Önkéntes Tűzoltóegylet parancsnokának kezdeményezésére tizenhét egylet részvétele mellett létrejött a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség (MOTSZ). A Szövetség célul tűzte ki a tűzoltók érdekképviselésén túl a tűzoltó eszme terjesztését, szervezett, egységes szabályok alapján működő tűzoltóságok létrehozását és fejlesztését is.⁷¹ Ezek a célkitűzések már túllépnek az egyesületi kereteken és mai szóhasználatnál élve a köztestületi, illetve a kamarai jellemzőket veszik fel. Ezt megerősíti 1878-ban Tisza Kálmán belügyminiszter 53.720 szám alatti rendeletében, a MOTSZ központi választmányát tűzoltó ügyekben illetékes szakközegül ismerte és elrendelte, hogy tűzoltói

⁶⁶ Kaiserliche und Königliche Polizeiministerium 7437-1337-1863. számú rendelete.

⁶⁷ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 13.

⁶⁸ A m. kir. Belügyminisztériumnak 1869. évi június hó 17-én 3365. sz. alatt kelt körlevele a Magyar – és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz a tűzrendészeti szabályok kezelése iránt.

⁶⁹ HORVÁTH Lajos – IZING Antal: *Angyalok, sisakban – Fejezetek a Bicskei Önkéntes Tűzoltóság 125 éves történetéből*. Bicske, Felelős kiadó: Dr. Varga Ferenc, 2006. 26.

⁷⁰ MARKUSOVSKY 4.

⁷¹ MARKUSOVSKY 14.

szakvélemény kérésével kapcsolatban közvetlenül a központi választmányt keressék meg. A MOTSZ már a megalakulásától fogva lépéseket tett egy egységes tűzrendészeti jogszabály kiadása iránt. A Belügyminisztérium szakközegekénti működés, illetve a jogszabály előkészítési feladatok is kamrai, köztisztviselési jelleget mutatnak. A többszöri tervezetbenyújtás eredményeképp jelent meg a Tűzrendészeti Kormányrendelet.⁷² Az 1.§ meghatározza a tűzrendészet fogalmát: „A tűzrendészet azon szabályok összessége, melyek célja a tűzvész kitörését megakadályozni, s ha az mindamellett kitört, azt lehetőleg mielőbb eloltani”. E kettős felosztását követi a rendelet további része is, külön fejezet foglalkozik a megelőző tűzrendészettel (II. Fejezet) és a tűzoltással (IV. Fejezet). Az utóbbiban – jogszabályi szinten először – megjelenik a tűzoltóságok tipizálása is. A rendelet különbséget tesz a díjazott tűzoltóság, az önkéntes tűzoltóság és a községi (köteles) tűzoltóság között. Díjazott tűzoltóságot csak a törvényhatósági jogú városok és a rendezett tanácsú városok állíthattak fel, ugyanis a magas fenntartási költségeket a települések költségvetéséből kellett finanszírozni. Finanziális szempontból nézve, ahogy arra a kormányrendelet is kitér a 17. szakaszában, az önkéntes tűzoltó egyesület létesítése tűnt a legmegfelelőbbnek. Az egyesület megalapításához 25 önkéntesen jelentkező férfira és az alapszabály elfogadására volt szükség. A költségeiket alapvetően saját bevételeikből fedezték, de ahol szükséges volt, a községi költségvetésből is kaphattak támogatást. Új és a mai napig is korszerű gondolatként jelenik meg az a felvetés, hogy két vagy több község vagy körjegyzőség közösen hozzon létre önkéntes tűzoltóságot. S végül azokra a településekre nézve, ahol sem díjazott, sem önkéntes tűzoltóságot nem tudnak létrehozni, bevezették a 20-40 éves férfiakból álló köteles tűzoltóság intézményét.

A rendelet kiadása azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, és egy új, magasabb szintű jogszabály, egy tűzrendészeti törvény kiadását sürgették.⁷³

5.2. Tűzoltó testületek, mint a közigazgatás szervei (1890-1935, 1936-1945)

Az 53.888 sz. Kormányrendelet előírja, hogy a követelményeknek és a rendelet szabályainak meg nem felelő önkéntes tűzoltó-testületet az elsőfokú tűzrendészeti hatóságnak fel kell oszlatnia. A Kormányrendelet megjelenésének szükségességéből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a spontán alakult szervezetek helyett egységes szabályozás kiadásával kívánták a tűzoltási feladatok végzésére alakult szervezeteket alakulását, működését

⁷² A m. kir. belügyminiszternek 53.888/II. szám alatt az összes vármegyei és városi törvényhatóságokhoz intézett körrendelete a tűzrendészeti kormányrendelet kibocsátása tárgyában. (1888)

⁷³ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 58.

szabályozni, ami megint csak kamarai – köztestületi jelleget mutat. A rendelet az önkéntes tűzoltóságokra egyaránt használja az egylet és a testület kifejezést is. Ez a fogalmi kettősség a megalakuló tűzoltóságok elnevezésében is megjelenik, sőt a Tűzrendészeti Közlöny 1891. májusi számának a vezércikkében a következő mondat volt olvasható: „...mi nem vagyunk tűzoltó egylet, hanem lehetnénk tűzoltók egyesülete, de tényleg vagyunk tűzoltó testület.”⁷⁴ A kijelentésből az tűnik ki, hogy a tűzoltó szervezetek is a spontán alakulás helyett a szervezett és szabályozott testületi formában kívántak működni. A XIX. század utolsó évtizedeiben már tűzoltótestületekről beszélhetünk, és nem – mai szóhasználattal- egyesületekről. A tűzoltótestületek létesítése a községek kötelező feladatává vált.

A MOTSZ már a megalakulásától kezdve törekedett az egységesítésre, s e célból kiadványt is készítettek.⁷⁵ Ez a kiadvány is már csak tűzoltótestületekről beszél. Mivel a tűzrendészeti kormányrendelet nem hozta meg a remélt változást, a MOTSZ pályázatot hirdetett a tűzrendészeti törvény megszüvegezésére. Egyetlen pályamű érkezett be, amelyet az átdolgozása után, 1900-ban benyújtottak a belügyminiszternek. Ennek eredményére negyed évszázadot kellett várni,⁷⁶ s bár törvény nem, de egy újabb tűzrendészeti rendelet került kiadásra.⁷⁷

Az I. világháború következtében az ország tűzvédelme hanyatlásnak indult. Sem az önkéntes szerveződés, sem a köteles tűzoltóságok intézménye nem működött, hiszen a férfi lakosság nagy része a fronton volt. A háború során a szertárak, felszerelések megrongálódtak, megsemmisültek, a férfiak katonai szolgálatot teljesítettek, ott megsérültek, elesetek. Szükségessé vált a nők és „ifjabb suhancok” tűzoltói szolgálatra kötelezése, amelyet pl. Fejér megyében alispáni rendelet szabályozott.⁷⁸ A háború okozta sebek, a Tanácsköztársaság, a területvesztés a tűzoltószervezetek újraszervezését indokolták.

A 230.000/1925. sz. BM rendelet kiegészítette, módosította az 1888-as rendeletet, s annak fokozott végrehajtását írta elő. Már a bevezetőben megjelenik, hogy a tűzvészek pusztításának megelőzéséhez országos érdek fűződik, azonban „[...] tűzrendészetünk nagymértékben hiányos, az a közöny pedig, amellyel egyes vidékeken közigazgatásunknak ezt az egyik

⁷⁴ LEIDINGER István: Hogyan lehet önkéntes tűzoltóból árendőr? c. tanulmány kézírata.

⁷⁵ A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest. Márkus Samu Könyvnyomdája, Báthory utca 20. 1989.

⁷⁶ TARJÁN - MINÁROVICS i.m. 58.

⁷⁷ A m. kir. belügyminiszter 1925. évi 230.000 számú körrendelete, a tűzrendészetről alkotott 53.888/1888. B.M. számú rendelet kiegészítéséről, módosításáról és végrehajtásáról.

⁷⁸ HORVÁTH – IZING i.m. 50.

legfontosabb ágát – főként a tűzoltóságok szervezését és felszerelését – kezelik, szinte már a lelkiismeretlenséggel határos.”⁷⁹A rendelet III. fejezetében minden legalább 300 lakóházból álló község számára kötelezettséggént került előírásra, hogy akár önkéntes tűzoltótestület, akár köteles tűzoltóság által, akár más módon gondoskodjanak a készenléti szolgálat megszervezéséről. Rendezett tanácsú városokban hivatásos tűzoltóság, községekben elsősorban önkéntes tűzoltóegylet létesítését írták elő. Ez a megkülönböztetés csupán a települések méretéből adódott. Az egyletek működése felett a községi előljáróság, illetve a városi tanács gyakorolt felügyeleti jogot. Az önkéntes tűzoltótestületek parancsnokait tisztségükben a törvényhatóság első tisztviselője erősítette meg, az elsőfokú tűzrendészeti hatóság véleményének meghallgatása után. (A 230.000/1925. BM sz. rendelet felváltva használja az önkéntes tűzoltó intézményekre az egylet és a testület kifejezést.). Itt is tisztán látszik, hogy a szervezet elnevezése olykor egylet, de a létrehozásának kötelezése, a taglétszám kötelező előírása, a vezető tisztségviselő kinevezésének a törvényhatóság első tisztviselőjéhez telepítése túlmutat az egylet, vagy egyesület autonómiáján. A rendelet a tűzrendészeti hatóságokat külön fejezetben sorolta fel, miszerint tűzrendészeti ügyekben elsőfokon kis- és nagyközségekben a járási főszolgabíró, rendezett tanácsú városokban a polgármester, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács által kijelölt tisztviselő, Budapesten pedig a kerületi előljáró volt jogosult eljárni. Másodfokú tűzrendészeti hatóságként az első két településtípus esetén az alispán, a törvényhatósági joggal felruházott városokban és Budapesten pedig a tanács volt megjelölve. A harmadfok egységesen a belügyminiszterhez tartozott. Előírásként jelent meg a vármegyei tűzrendészeti felügyelő intézményének létrehozása. A vármegyei tűzrendészeti felügyelő a vármegye főiskolai végzettségű tisztviselője lehetett, aki valamely hivatásos tűzoltóságnál gyakorlati ismereteket szerzett és elvégezte a MOTSZ által szervezett tűzoltótiszti tanfolyamot. Tűzrendészeti ügyekben a vármegye szakközegének minősült, feladata pedig a tűzoltóságok szervezésének előmozdításán túl kiterjedt a tűzoltóságok és azok felszereléseinek és a tűzörségi készenlét felülvizsgálatára és ellenőrzésére.

Bár az 1925-ös BM rendelet részletesebb volt és pontosabban szabályozott bizonyos kérdéseket, a MOTSZ a továbbiakban is harcolt a tűzrendészeti törvény megalkotásáért. 65 év küzdelem után – valószínűleg a második világháború gyülekező fellegei nyomására is – így jelent meg az 1936. évi X. törvénycikk a tűzrendészet fejlesztéséről és a végrehajtásáról szóló 180.000/1936. BM sz. rendelet. A tervezet kidolgozásánál gondot fordítottak a külföldi

⁷⁹ 230.000/1925. BM sz. rendelet.

tűzrendészeti vonatkozású jogszabályok tanulmányozására, s ami ezekből a magyar viszonyokra alkalmazható volt, átvették.⁸⁰ A tűzrendészet fejlesztéséről szóló törvénycikk törvényi szinten csak a hivatásos tűzoltóságokról tesz említést, a nagy- és kisközségek tűzoltói szervezetének, a szolgálat ellátásának rendjének szabályozását a végrehajtási rendeletre bízta. Hivatásos tűzoltóságot a törvényhatósági jogú városokban és a megyei városokban szükséges felállítani, élükön tűzoltófőparancsnokkal és tűzoltóparancsnokkal, akiket a tisztikar tagjaival együtt a főispán, Budapesten a főpolgármester, illetve a polgármester az országos tűzrendészeti felügyelő meghallgatása után nevez ki. Ezt egyesek a törvényjavaslat mind az alsóházi,⁸¹ mind a felsőházi⁸² tárgyalásán az autonómia megsértésének tekintették, ám a belügyminiszter véleménye szerint a működő tűzoltóságok fejlettségi szintje és a légítámadások veszélye indokolta ezt a döntést. A végrehajtási rendelet meghatározta a tűzoltói intézmények fajtáit is, különbséget téve a már említett hivatásos,⁸³ az önkéntes,⁸⁴ a köteles⁸⁵ és a magántűzoltóságok⁸⁶ között. A tűzrendészeti hatóságok meghatározása is törvényi szintre került. Elsőfokon nagy- és kisközségekben a főszolgabíró, megyei városokban a polgármester, törvényhatósági jogú városokban a polgármester által kijelölt tisztviselő, Budapesten pedig a kerületi elöljáró volt jogosult eljárni. Másodfokon egységesen a törvényhatóság első tisztviselőjét, harmadfokon pedig a belügyminisztert illette meg az a jogosultság. A végrehajtási rendelet szerint a tűzrendészeti hatóságok hatásköre kiterjedt az általános tűzrendészeti viszonyok figyelemmel kísérésére, a tűzrendészeti és tűzoltói intézmény fejlesztésének elősegítésére, engedélyezésre, gyárak, ipartelepek ellenőrzésére, a tűzvizsgálat lefolytatására. A tűzrendészet felett főfelügyeleti jogot az országos tűzrendészeti felügyelő közreműködésével a belügyminiszter gyakorolta. A törvény értelmében Magyarország területe több vármegyét magába foglaló tűzrendészeti kerületekre lett felosztva, amelyek élén a kerületi tűzrendészeti felügyelő állt. A vármegyékben és a járásokban továbbra is működött a tűzrendészeti felügyelő intézménye. Ezt a tisztséget csak vármegyei vagy városi tisztviselő tölthette be, a kinevezést pedig köteles volt elfogadni. A

⁸⁰ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 59.

⁸¹ A tűzrendészeti törvényjavaslat tárgyalása a képviselőházban. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIV (LVIII). évfolyam, 1936/ 3. 1.

⁸² LUKÁCS Zoltán dr.: A tűzrendészeti törvényjavaslat felsőházi tárgyalása. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIV (LVIII). évfolyam, 1936/4. 3.

⁸³ Hivatásos tűzoltóság: a szervezetét és szolgálati viszonyait törvény, rendelet vagy ezek hiányában szabályrendelet, kiadásait a városi vagy községi költségvetés határozza meg.

⁸⁴ Önkéntes tűzoltóság: a kormányhatóság részéről láttamozott alapszabály szerint működik.

⁸⁵ Köteles tűzoltóság: ahol sem hivatásos, sem önkéntes tűzoltóság nem működött, vagy működött, de nem kielégítően, elsősorban 22-27 éves férfiakból szervezett intézmény.

⁸⁶ Magántűzoltóság: mezőgazdasági és ipari üzem alkalmazottjaiból, elsősorban az üzem területének tűzvédelme biztosítása céljából szervezett tűzoltóság. (Már az 1850-es években létesültek ilyen intézmények, azonban a kutatásom szempontjából kevésbé lényegesek, ezért bővebben nem kívánok foglalkozni velük.)

rendelet megállapította a tűzoltó-testületi tagság általános feltételeit, meghatározta a tűzoltóság feladatkörét, a tagok egyenruha és jelvényviselési jogát. A 20.§ kimondta, hogy városokban és községekben önkéntes tűzoltó testület alakítására kell törekedni, melyre az alapítás és a szervezet tekintetében a MOTSZ szabályzata az irányadó. Ez ismét kamarai-köztisztviselési ismérv. Egy településen csak egy önkéntes tűzoltó testület működhetett, azonban több őrség felállítására volt lehetőség. A feladatok ellátása során a testület a tűzrendészeti hatóság felügyelete alatt állt, elnöke a polgármester, illetve a vezetőjegyző volt. A parancsnokot és a tiszteket a másodfokú tűzrendészeti hatóság nevezte ki. A rendelet szabályozta továbbá a tűzoltóságok legkisebb kötelező létszámát, a kiképzés rendjét és a tűzrendészeti felügyelők jogait és kötelezettségeit. Természetesen a gazdasági világválság és a készülő háború negatív hatásait semmilyen törvényi rendelkezéssel nem lehetett semlegesíteni. Hiába volt előírva, hogy a községek támogassák az önkéntes tűzoltóságokat, ennek az anyagi feltételei hiányoztak. Ezáltal a testületek nemhogy a drága korszerű szakfelszereléseket, de sok esetben még az egyenruhát sem tudták biztosítani a tagok számára.⁸⁷

A II. világháború kitörése tovább súlyosbította a helyzetet. A 64.200/1940. BM. sz. rendelet új egységes füstszínű egyenruhát, sisakként átfestett katonai sisakot, továbbá azt írta elő, hogy a meglévő szereket is fessék át szürkére. A hadköteles férfiakat besorozták katonának, a testületek tagjai őket is és családjaikat is igyekeztek anyagilag támogatni.⁸⁸ 1943-tól az éves kiképzési anyagba bekerült a harci cselekményekből származó tüzek oltása is. (A légoltalommal kapcsolatos tennivalók már 1935 óta megjelentek a tűzoltók kötelezettségei között). A tűzoltók feladata megsokszorozódott, oltás és mentés közben gyakran számolniuk kellett a bombázás és gépfegyveres támadások veszélyeivel is. Azok a szertárak és felszerelések, amik a légitámadások következtében megmaradtak, a megszálló csapatok áldozatául estek. Egy 1944. novemberi jelentés szerint az orosz hadsereg elfoglalta Jászárokszállást, a tűzoltószertárt feltörték, az tűzoltóautót, a motorfecskenővet és a mentőautót elvitték, a felszereléseket pedig használhatatlanná tették.⁸⁹ Ez azonban nem csak a jászárokszállási testületet érintette, hanem országos szintű problémává vált.

A Szálasi-kormány regnálása idején a Győri Nemzeti Hírlapban Dr. Tárnok Tibor a tűzoltóságok államosításának szükségességéről ír. Az államosításra a szerző szerint országos

⁸⁷ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 60.

⁸⁸ FÖLDI József: *A 120 éves jászárokszállási tűzoltóság története*. Jászárokszállás, Jászárokszállási Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Felelős kiadó: Major József, a JÖTE elnöke, 2011. 94–95.

⁸⁹ FÖLDI i.m. 101.

közérdekből van szükség, a tűzoltóságokat a helyi közigazgatási szervektől el kell szakítani és országos szervezetbe kell tömöríteni, hogy a honvédelmi feladatokat is (légoltalom) el tudják látni. Hivatkozik dr. Topor György kispesti tűzoltóparancsnok könyvére is, abból kiemelve azt, hogy a tűzoltóságot háromféleképp lehetne átszervezni. Az első variáció szerint a tűzoltóságot a rendőrség, illetve a csendőrség szervezetéhez kellene csatolni, a második verzió szerint a tűzoltóság mint honvédelmi különleges műszaki alakult legyen megszervezve, a harmadik elképzelés pedig a Magyar Királyi Tűzoltóság felállítására, a tűzoltóság a belügyminisztérium alatt való hagyására irányult.⁹⁰

5.3. A tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezése, az állami tűzvédelem időszaka (1945-48, 1948-1973)

1945-ben az Ideiglenes Kormány megszüntette az önkéntes tűzoltó testületeket, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetséget és a Vármegyei Szövetségeket is.⁹¹ A háború után megmaradt vagyont a településeknek kellett átadni, a MOTSZ vagyont pedig az újonnan alakult Tűzoltók Szabad Szakszervezetének (1949-től Országos Tűzoltó Egyesület) engedték át. A rendelet a tűzoltóságok szervezete és működése közötti eltéréseket kívánta megszüntetni, ezért hatályon kívül helyezte az összes korábbi tűzrendészetre vonatkozó jogszabályt. Névleg megszűnt a tűzoltóságok típusai közötti különbségtétel is, egységesen a tűzoltóság elnevezést kellett használniuk. A községi és városi tűzoltóságokat egységes elvek mentén, elsődlegesen önkéntes jelentkezőkből, ha pedig ilyenek nem voltak, tűzoltói szolgálatra kötelezhető 18-40 éves arra alkalmas férfiakból kellett megszervezni a településeknek. Az intézmények vezetése a községi és városi tűzoltóparancsnok feladata lett. A tűzrendészeti felügyelők feladatait a vármegyei és az országos tűzoltóparancsnokságok vették át, a felügyelői tisztség megszüntetésével egyidejűleg. A megyei és törvényhatósági jogú városok tűzoltóságainak kötelező minimum létszámát a belügyminiszter állapította meg. A főfelügyeleti jog és az ellenőrzés joga is a belügyminisztert illette meg. A rendelet hatására megszűntek a háborút átvészelő tűzoltó testületek is, az újjászervezés pedig nagyon nehezen indult meg. Az ország tűzvédelmi helyzete hanyatlásnak indult.

A 271.000/1946. BM sz. rendelet létrehozta az Országos Tűzoltó Főparancsnokságot (OTF), a tisztek kinevezését is a belügyminiszter hatáskörébe utalta, a tűzoltói rendfokozatok helyett katonai rendfokozatok használatát írta elő. Ezáltal elkezdődött a szocialista világrendnek is

⁹⁰ Dr. TÁRNOK Tibor: A tűzoltóság államosítása. Győri Nemzeti Hírlap – 1944/278. 4.

⁹¹ Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 10.280. M. E. számú rendelete a tűzoltóság és tűzrendészet újjászervezéséről.

megfelelő erősen centralizált tűzoltóságok létrehozásához vezető út kiépítése. 1947-ben kinevezték az Országos Tűzoltó Főparancsnokság személyi állományát és egyik feladatuknak a vidék tűzvédelmének kiépítését jelölték meg.⁹²

Az 5090/1948. Korm. sz. rendelet állami tűzoltóságok szervezéséről rendelkezett. Azokban a községekben, ahol nem volt kötelező az állami tűzoltóság megszervezése, továbbra is önkéntes jelentkezőkből, ha pedig ilyenek nem voltak, hatósági kötelezés alapján kellett létrehozni a tűzoltói intézményt. Az új tűzoltóságok felállításánál a hangsúly a körzeti állami tűzoltóegységekre helyeződött, a községi egységek a háttérbe szorultak. A körzeti tűzoltóságokat a 15.000 főnél nagyobb községek tűzoltóságainak államosításával kezdték meg, azonban hamarosan az is kiderült, hogy a szervezetre vonatkozó elképzelések, miszerint egy állami tűzoltóegység 10-30 község tűzvédelmét lássa el, nem voltak reálisak. Továbbra is szükség volt a községi tűzoltóságok munkájára. 1950-ben megszűnt az Országos Tűzoltó Főparancsnokság,⁹³ ezután a tűzrendészeti szervek tevékenységét és szervezetét a Belügyminisztérium V. Tűzrendészeti Főosztálya irányította.⁹⁴

1952-ben belügyminisztériumi rendeletet⁹⁵ adtak ki a községi önkéntes tűzoltóságok szervezetével, feladatival, kötelezettségeivel és jogaival és az anyagi kérdésekkel kapcsolatban. A rendelet értelmében a községi tűzoltóságok megszervezése és működtetése a tanácsok feladatává vált, a létszámminimum pedig a lakosok számától függött. Tehát semmi esetre sem lehet egyesületekről beszélni, mert ilyenek jogilag sem léteztek. Az önkéntes tűzoltó szervezetek is Községi Tűzoltóparancsnokság néven működtek. Az állami tűzoltóságok tűzrendészeti hatósági jogkörét minisztertanácsi rendelet⁹⁶ rendezte. 1953-ban a 37/1953 (VII. 23.) Mt. sz. rendelettel a tanácsi szervek felügyeletét a Belügyminisztériumtól a Minisztertanács alá helyezték át. Október elején létrehozták az egységes Belügyminisztériumot, ami alá a rendőrség, a tűzoltóság, a büntetés-végrehajtás és az államvédelem tartozott, s ezzel egyidejűleg megszüntették az V. Tűzrendészeti Főosztályt, helyette létrehoztak egy szervet BM Tűzrendészeti Parancsnokság néven.

1956-tól a községi önkéntes tűzoltóságok ismét testületként működhettek. Az 1001/1956 (I.4.) Mt. sz. határozat melléklete minta-alapszabályt is tartalmazott. A testületek felügyeletét a

⁹² 321.000/1947 BM sz. rendelet

⁹³ 302/1950. (XII. 30.) Mt. sz. rendelet

⁹⁴ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 71.

⁹⁵ 9350-2/1952 BM sz. rendelet

⁹⁶ 62/1952. (VII.22.) Mt. sz. rendelet

tanácsi végrehajtó bizottság igazgatási osztályok és a tűzrendészeti szervek látták el. A minisztertanácsi határozat kimondta, hogy az önkéntes tűzoltó testület legfőbb szerve a közgyűlés, az öttagú vezetőséget a közgyűlés választja meg. Ezzel visszaállították az önkéntes tűzoltóságok autonómiáját, de nem egyesületi elnevezéssel és formában, hanem testületi szervezetben. Azaz az alapítást kötelezővé tette a jogszabály, a létszámot a lakosságszám függvényében állapította meg, fenntartóként a tanácsokat nevezte meg, a szakmai vezető kinevezését a tanács vb-hez telepítette, az egyéb tisztviselők megválasztását pedig a szervezet tagságára bízta. Az önkéntes tűzoltó testületek közvetlen felügyeletét az állami tűzoltóság járási és megyei szervei gyakorolták. Áprilisban létrehozták a BM TP-n belül az Önkéntes Tűzoltótestületek Felügyeleti Osztályát, ami a felügyelet mellett nyilvántartást vezetett a tűzoltóságokról és tagjaikról, toborzást szervezett a létszámutánpótlás érdekében, megszervezte a tűzoltóversenyeket és a szakmai továbbképzéseket - amit ellenőrzött is -, továbbá népszerűsítette a tűzoltói tevékenységet és kidolgozta a testület főbb működési vonalait.⁹⁷ A jogszabályok sokaságát és az átszervezések szinte követhetetlen gyorsaságát némiképp korrigálta az 1956. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetről. A tvr. bár különválasztotta a tűzoltóságokat és a tűzrendészetet, meghatározta azoknak feladatait, a kapcsolódási pont mindkét típusú szervnél az állami tűzoltóság volt, ami egyben mint tényleges tűzoltó feladatokat ellátó szerv és mint tűzrendészeti hatóság is eljár. Az állami tűzoltóság, mint tűzrendészeti hatóság szervezete tökéletes példa a szovjet mintára kiépített monolit rendszernek. A tűzoltói feladatokat az állami tűzoltóságok mellett az üzemi és a községi hivatásos, illetve önkéntes tűzoltóságok látták el. A tvr. és a végrehajtási rendelete szerint a községi önkéntes tűzoltóságok a tanács szervei, amik fenntartásáról, működésének biztosításáról a tanácsnak kellett gondoskodnia. Az állami tűzoltóság, mint a községi tűzoltóságok szolgálatának irányítója és ellenőrzője jelent meg. A felügyeleti jogkör a tanácsot illette meg. A tvr. értelmében minden községben meg kellett szervezni az önkéntes tűzoltóságot, amelyet indokolt esetben hivatásos tűzoltósággal lehetett megerősíteni. A megszervezés egységessé tétele érdekében a létesítés a tvr. mellékletét képző alapszabály szerint történt. A forradalom ideje alatt több helyen a tűzoltók nem csak tűzoltói, hanem rendészeti feladatra is kötelezettek voltak.⁹⁸ Ezután a tűzoltók követelték a rendőrségtől való leválasztásukat, ami még decemberben megtörtént. Országos szinten új szervezet, a BM Országos Tűzrendészeti Parancsnokság (BM OTP) jött létre, ami a belügyminiszter-helyettes

⁹⁷ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 84.

⁹⁸ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 88.

felügyelete alá tartozott. A BM OTP közvetlenül irányította a megyei és a járási tűzrendészeti szervek tevékenységét.

Az 1061/1957. (VI. 26.) Korm. sz. határozat módosította a testületek minta-alapszabályát, és tűzoltói feladatnak minősítette az ár- és belvízvédelemre létrehozott közérő brigádok vezetését. 1958-ban a hivatásos és az önkéntes tűzoltók egyenruhája azonos formájú lett, egyedül a rendfokozat alapszíne alapján lehetett különbséget tenni. A hivatásos tűzoltók szürke, az önkéntes tűzoltók piros váll-lapot használtak. 1959-ben azon községek, amelyek biztosítani tudták a két gépkocsivezetőt, a gépjármű elhelyezését és karbantartását, tűzoltó gépjárművet kaptak.⁹⁹ A tanácsok végrehajtó bizottságainak üléseinek szinte állandó napirendi pontjává vált az önkéntes testületek helyzetének, működésének vizsgálata. Ezek alapján több településen (pl. Szentendrén, Nagykőrösön, Fehérgyarmaton stb.), ahol a megelőző és mentő tűzvédelem ellátása jól működött, megszüntették az állami tűzoltóegységeket és helyettük önkéntes tűzoltótestületeket hoztak létre.¹⁰⁰

A hatvanas években a takarékoság és a korszerűsítés jegyében megkezdődött a járások megszüntetése, a községek összevonása és így a közös tanácsok és városkörnyéki szervezetek létrehozása. A tűzoltóságok tekintetében ez azt jelentette, hogy a becsatolásra kerülő község testületét megszüntették, a felszereléseiket elhordták, az egykori szertárakat pedig más célokra kezdték el használni. A BM OTP időközben BM Tűzrendészeti Országos Parancsnokság lett. A 49/1967. (XI.22.) Korm. rendelet¹⁰¹ az állami tűzoltóságokat a vám – és pénzügyőrséggel egy sorban, rendészeti szervként határozta meg és kimondta, hogy az önkéntes tűzoltókra, ha a sérelem a feladatuk ellátása során következett be, a kártérítés szempontjából ugyanazon szabályokat kell alkalmazni, mint a fegyveres erők, fegyveres szervek és rendészeti szervek tagjaira. Tűzrendészeti szabálysértési ügyekben az állami tűzoltóság szabálysértési hatóságként járt el.¹⁰² 1972-től az állami tűzoltóságok területi szervei a Belügyminisztérium szakfelügyelete mellett a tanács irányítása alá kerültek, a szakmai irányítás továbbra is a BM TOP feladata volt (amely ismét névváltoztatáson esett át, ettől fogva BM Tűzoltóság Országos Parancsnokság néven működött.)¹⁰³

⁹⁹ 6/1959. (TK. 42.) BM sz. utasítás és a végrehajtásáról szóló 1544/1959. BM OTP. sz. utasítás

¹⁰⁰ TARJÁN – MINÁROVICS i.m. 102.

¹⁰¹ A fegyveres erők, a fegyveres testületek és a rendészeti szervek tagjai életének, testi épségének vagy egészségének sérelméből eredő károk megtérítéséről.

¹⁰² 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről és 17/1968. (IV.14.) Korm. rendelet a törvény végrehajtásáról.

¹⁰³ CSÖGLEI István: Ötven éves a magyar állami tűzoltóság 2. rész. *Florian ExPress* 1998/7. 33.

5.4. A kettősirányítás időszaka (1973-1989)

A társadalmi és gazdasági élet, illetve a tudomány és a technika fejlődése megkívánta, hogy a tűzoltóságok jogait, kötelezettségeit és szervezeti kérdéseit egy a kor kívánalmainak megfelelő, új jogszabályban rendezzék. E körülmények között készült el az 1973. évi 13. számú törvényerejű rendelet és a hozzá kapcsolódó, később 31/1978. (VI.10.) MT sz. rendelettel módosított 14/1973. (VI.2.) MT számú rendelet. 1980-ban jelent meg tvr. és a minisztertanácsi rendeletek végrehajtásáról szóló belügyminiszteri rendelet.¹⁰⁴

Az egyszerűbb áttekinthetőség érdekében e jogszabályokat egységesen kezelem. A törvényerejű rendeletben célként jelent meg a tűz elleni védekezés feladatainak, fejlesztése alapelveinek, a tűzoltóság szervezetének és működésének alapvető szabályainak megállapítása. A tűzvédelmi feladatok ellátására nem csak a tűzoltóságokat, hanem feladatkörükben a költségvetési szerveket, az állami vállalatokat, a szövetkezeteket, az egyéb gazdálkodó szerveket, a társadalmi szervezeteket, más jogi személyeket és az állampolgárokat is kötelezi. A tűzvédelem ágazati, valamint a tűzoltóság központi irányítása a belügyminiszterhez tartozott, aki ezt a tevékenységét a tűzoltóság országos parancsnoka útján látta el. Az új tvr. az állami tűzoltóságot már egyértelműen rendészeti szervként határozta meg, melynek a központi szerve a BM TOP (mint a Belügyminisztérium szerve), területi szervei pedig a tanácsok intézményei voltak. A területi szervek az illetékes tanács vb igazgatási feladatokat ellátó szakigazgatási szervének, illetve a járási hivatalnak az irányítása alatt működtek. A szaktevékenység irányítása a felettes tűzoltóparancsnokság joga volt. Tűzvédelmi hatóságként az állami tűzoltóság volt jogosult eljárni, hatósági jogkörébe tartozott többek között a tűzvizsgálat lefolytatása is, továbbá szakhatósági és szakértői tevékenységet is végzett. Határozatának végrehajtása céljából, illetve az eljárás zavartalanságának biztosítása érdekében bírságot szabhatott ki. Ami pedig az önkéntes tűzoltóságokat illeti, a tvr. 8.§ (1) bekezdése így rendelkezett róluk: „Az önkéntes tűzoltóság a községekben, a nagyközségekben és a városokban létesített egyesület, a tanács tűzvédelmi szerve.” Tehát a testület elnevezést és ismét felváltotta az egyesületi. Az önkéntes tűzoltó egyesületet a tanács létesítette, szervezte át vagy szüntette meg a belügyminiszter által kiadott minta-alapszabály alapján. A működési területe és székhelye a tanács területével volt azonos. Az egyesület fenntartója a tanács végrehajtó bizottsága volt, amelynek illetékes szakigazgatási szerve, illetve a járási hivatal látta el a felügyeletét. A szakmai irányítást és felügyeletet továbbra is az

¹⁰⁴ 3/1980. (VII.30.) BM sz. rendelet

állami tűzoltóság szervei látták el. A parancsnok kinevezésének és felmentésének joga – az illetékes megyei városi, városi, fővárosi kerületi, illetve a járási tűzoltóparancsnok véleményének meghallgatása után – a tűzoltóságot létesítő tanácsot, városokban a tanács végrehajtó bizottságát illette meg. A végrehajtási rendelet 2. számú melléklete a lakosságszám arányában határozta meg a kötelező minimumlétszámot. A létszámot 18. életévüket betöltött, szellemileg és fizikailag is alkalmas helyben lakókból és lehetőleg helyben dolgozókból kellett megszervezni, a munkáltatóknak pedig kötelessége volt a munkavállalók tűzoltó egyesületbe való belépését, illetve a tűzoltói tevékenységek ellátásában való közreműködését elősegíteni. Ha a szervezet ismérveit vizsgáljuk, azt látjuk, hogy ez nem lehet azonos a mai szóhasználattal egyesületnek nevezett szervezettel. 1973-ban először szabályozták jogszabályi szinten a 10-12 éves úttörő (ma gyermek tűzoltónak nevezhetnék) és a 12-16 éves ifjúsági tűzoltók tevékenységét. Az úttörő és ifjúsági tűzoltószakkör, illetve az úttörő és Ifjú Gárda tűzvédelemmel kapcsolatos tevékenységeit az állami tűzoltóság közvetlenül, vagy az önkéntes tűzoltóságon keresztül irányította. Természetesen a fiatalokat nem lehetett beleszámítani a kötelező létszámba, azonban a tűzoltóversenyekre való készüléssel és a szakköri foglalkozások alkalmával a lakosság tűzvédelmi felvilágosítása, a gyerekek csapatmunkára és fegyelemre, tiszteletre való nevelése már egészen fiatal korban megkezdődött. E korszakban a tűzoltóságokról nem lehetett elmondani azt, amit korábban, hogy pártsemlegesen, politikai szálak nélkül működtek.

5.5.A rendszerváltás körüli évek (1989-96)

1989-ben az egyesülési jogról szóló törvény¹⁰⁵ megteremtette az állampolgárok szabad önszerveződésén alapuló, új, demokratikusan alakuló egyesületek létrehozásának és működésének alapjait. Az újonnan alakuló önkéntes tűzoltó egyesületek az Etv. záró rendelkezéseiben foglaltakra hivatkozva¹⁰⁶ kérték a nyilvántartásba vételt. Ugyanakkor ez azt is jelentette, hogy az így létrejött önkéntes tűzoltó egyesület egy önállóan gazdálkodó jogi személlyé vált, melyet tíz alapító tag valamilyen közös cél érdekében hozott létre. Az Etv. hatálybalépése előtt külön jogszabály alapján létrehozott, bejegyzett és működő szervezetekre a tevékenységük gyakorlása, a szervezetük és a felügyeleti jogkör tekintetében a módosításig, illetve a hatályon kívül helyezésig a korábbi jogszabályokat kellett alkalmazni. A törvény e

¹⁰⁵ 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról

¹⁰⁶ 1989. évi II. törvény 22. §: Az e törvény hatálybalépésekor működő és nyilvántartásba nem vett társadalmi szervezetek 1989. december 31-ig kérhetik nyilvántartásba vételüket. Ennek elmulasztása esetén a társadalmi szervezetet megszűntnek kell tekinteni.

rendelkezését sok tűzoltó egyesület nem vette figyelembe, és kérelmezte a bíróságoktól a nyilvántartásba vételt. Ez a kettősség azonban azt eredményezte, hogy tűzoltó egyesület és tűzoltó egyesület között is volt jogilag különbség.

A rendszerváltás következtében a tanácsrendszert felváltotta az önkormányzati rendszer. Az addig állami feladatként meghatározott tűzvédelem átkerült az önkormányzatok feladatkörébe. A helyi önkormányzatokról szóló törvény¹⁰⁷ a települési önkormányzat feladataként határozta meg a tűzvédelemről való gondoskodást, mint helyi közszolgáltatást. E feladatokat a korábbi jogszabályok (1973.évi 13. tvr.) alapján létrehozott és az önkormányzatok fenntartásába, működtetésébe került önkéntes tűzoltóságokkal kellett volna ellátni, ameddig a rájuk vonatkozó jogszabály nem változott, tehát az 1996. évi XXXI. törvény megjelenéséig. Azonban a legtöbb önkéntes tűzoltó egyesület – az újjá alakult Magyar Tűzoltó Szövetség nyomására - átalakult és bejegyzését kérte az új Etv. alapján, ezzel kiszakítva magukat az önkormányzati rendszerből.

Ez időben a tűzoltóság gyűjtőfogalom alatt a hivatásos állami,¹⁰⁸ hivatásos önkormányzati,¹⁰⁹ az önkéntes és a vállalati tűzoltóságot¹¹⁰ kellett érteni. A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló törvény¹¹¹ a belügyi igazgatásról szóló fejezetében külön rendelkezéseket tartalmazott a tűz elleni védekezésről és a polgári védelemről, amely kiegészítette, módosította az 1973. évi 13. számú törvényerejű rendeletet. A törvény a hivatásos tűzoltóságot rendészeti szervként határozta meg és kimondta azt, hogy azon önkormányzatok *kötelező* feladata a tűzvédelemről való gondoskodás, ahol hivatásos tűzoltóságok működnek. Az önkéntes tűzoltóság tekintetében pedig elmondható, hogy a törvény hatálybalépését követően társadalmi szervezatként működött tovább, melynek tisztségviselőjét az önkormányzat képviselőtestülete tűzoltóparancsnoki jogkörrel ruházhatta fel. Az önkéntes tűzoltóságok készenléti szolgálatának elrendelésére a polgármester volt jogosult, e tekintetben

¹⁰⁷ 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

¹⁰⁸ Hivatásos állami tűzoltóság: Operatív feladatot nem látott el, ahogyan készenléti szolgálatot teljesítő állománnyal sem rendelkezett. Feladatuk az önkormányzati tűzoltóságok szakmai irányítása és felügyelete, az országos tűzoltóparancsnokság területi feladatainak ellátása, a tűzoltás és műszaki mentés területi szintű szervezése, tűzvédelmi szakvélemények kiadása, illetve tájékoztatási, felvilágosítási munka volt.

¹⁰⁹ Hivatásos önkormányzati tűzoltóság: Tűzvédelmi ügyekben szakvéleményeket készített, tűzvédelmi ellenőrzéseket tartott, az ellenőrzés folyamán feltárt szabálytalanságok megszüntetését kezdeményezte, tűzoltási feladatok látott el és közreműködött más káresetek felszámolásában, tűzvizsgálatot tartott, abban közreműködött, az önkéntes és a vállalati tűzoltóságok tűzvédelmi tevékenységét irányította.

¹¹⁰ Önkéntes és vállalati tűzoltóságok: Működési területükön vizsgálták és segítették a tűzvédelmi szabályok megtartását, tűzoltást és kárelhárítási feladatokat végeztek, közreműködtek a tüzesetek körülményeinek felderítésében.

¹¹¹ 1991. évi XX. törvény

és a tűzoltók településen kívüli igénybevételével kapcsolatban a tűzoltóparancsnokot kezdeményezési jog illette meg. Ismét kérdésként jelenik meg, hogy az Etv. szerinti egyesületi formában működő önkéntes tűzoltóságok felett milyen jogi alapon lehet szakmai felügyeletet gyakorolni, hogyan lehet értelmezni az irányítás kérdéskörét, illetve a települési önkormányzatok tőlük – elvben- jogilag független társadalmi szervezet működésébe (mint a készenléti szolgálat, illetve a településen kívüli igénybevétel) és a belső szervezet kialakítása (mint a tűzoltóparancsnoki jogkör adományozása) miként szólhatnak bele. Egyértelműen kijelenthető, hogy a hatásköri törvény előírásai csak az 1973. évi 13. sz. tvr. alapján működő önkéntes tűzoltó egyesületekre vonatkozhatott, az 1989. Évi II. törvény alapján bejegyzett egyesületekre nem.

A tűzvédelem és az önkormányzati rendszer iránt elkötelezett tűzoltókból és politikusokból alakult Tűz - és Katasztrófavédelmi Karitatív Társaság (TKKT) foglalkozott a tűzoltóságok önkormányzativá válásával, illetve annak elmaradásával. A TKKT által megjelentett cikk szerint az újjászervezett Belügyminisztériumban továbbra sem tettek különbséget a rendőrség és a tűzoltóság szervezete között, mindkettőre ugyanazon – központi – szervezési elveket alkalmazták. A nyugat-európai mintára a polgári védelem és a tűzoltóságok integrációja is bekövetkezett, amelynek nem szakmai, hanem gazdasági okai voltak, mellőzve azt a tényt, hogy a mintaként szolgáló országban nem a tényleges tevékenységet végző szervek, hanem a felügyeleti szervek működtek egységes szervezetben. A TKKT szerint a stagnáló helyzet az önkéntes tűzoltóságok tekintetében arra volt visszavezethető, hogy nem került meghatározásra, hogy milyen erő-eszköz szinttel kell rendelkeznie az önkéntes tűzoltóságoknak, továbbá az, hogy az önkéntes tűzoltókat másodrendű tűzoltókként kezelték, sok esetben – annak ellenére, hogy a személyi és technikai feltételei meglettek volna - saját településeiken sem vonulhattak.¹¹² További feszültségeket keletkeztetett a finanszírozás és fenntartás kérdése is. Az önkéntes tűzoltóságok bevételei önkormányzati támogatásokból, nem normatív alapon juttatott központi költségvetési támogatásokból, vállalatok, vállalkozások és a lakosság által tett felajánlásokból, saját bevételekből, illetve alapítványok által adományozott támogatásokból tevődött össze. Annak ellenére, hogy az Ötv. szerint a települési önkormányzat feladata volt a helyi tűzvédelemről való gondoskodás, a tűzoltó intézmények támogatási, működési költségeikhez való hozzájárulás nem volt kötelező, így a lehetséges támogatások mértékét a képviselő-testület évről évre állapította meg. Ha volt rá fedezet, más civil szervezetekkel azonos elbírálás alapján juthattak pénzeszközökhöz a

¹¹² Az önkormányzati tűzvédelem megvalósításának gátjairól – *Florian ExPress* 1994/1. 30–31.

tűzoltóságok. Hosszú távú fejlesztési célokat azonban erre a bizonytalan helyzetre nem lehetett alapítani, arról nem is beszélve, hogy az esetlegesen beszerzett védőfelszerelések, szakfelszerelések karbantartása és felülvizsgálati költségei is súlyos összegeket emésztettek fel. A központi költségvetésből pályázati úton azon tűzoltó egyesületek juthattak támogatáshoz, akiket bírósági nyilvántartásba vettek, önkormányzati támogatásban részesültek, tűzoltási, kárelhárítási tevékenységet végeztek és a korábban kapott támogatásokról tételesen el tudtak számolni. Az így nyert összegeket elsődlegesen hírtechnikai fejlesztésekre, egyéni védőfelszerelések beszerzésére, illetve gépjárműfecskendők beszerzésére lehetett fordítani. A pályázatok elbírálásakor figyelembe vették a vonulási statisztikai adatokat, az adott egyesületek mentő tűzvédelemben betöltött szerepét és az 1990-ben a Magyar Országos Tűzoltószövetség jogutódjaként újjáalakult Magyar Tűzoltó Szövetség (MTSZ) Elnöksége által tett javaslatokat. (Megjegyzem, hogy az MTSZ a korábbi MOTSZ jogutódja ténylegesen akkor lehetne, ha a belügyminiszter szakközegeként ismerné el.) A pályázaton megnyerhető összeget 1995-ben kétmillió forintban maximalizálták. E javaslat volt az alapja a Florian exPress című folyóirat szerkesztősége által összehívott kerekasztal beszélgetésnek is,¹¹³ amelyből kiderült, hogy a kaotikus jogi szabályozás, az önkormányzatokra hárult kötelező feladatok ellátása és az ehhez szükséges anyagi források hiánya negatívan hatott az ország tűzvédelmi helyzetére, s a résztvevők a megoldást az új, készülő tűzvédelmi törvénytől várták. A pályázati rendszer a tűzoltótechnikai támogatásokat is lehetővé tett. Egyrészt az önkéntes tűzoltóságok számára is megnyílt a lehetőség, hogy – a hivatásos tűzoltóságokkal azonos feltételekkel – új gépjármű beszerzéséhez nyújtott támogatási rendszerben részt vegyenek, ami azt jelentette, hogy 50-70%-os kormányzati támogatást lehetett ilyen formában megnyerni. Tekintve, hogy egy új pályázható gépjárműfecskendő ára kb. 20-30 millió forint volt, ezzel a lehetőséggel az önrész miatt az önkéntes tűzoltóságok közül nem sokan tudtak élni. Másrészt volt egy kevésbé költséges, azonban minőségileg is alacsonyabb színvonalú megoldás, mégpedig egy céltámogatási pályázat, amelynek keretében a hivatásos tűzoltóságok által leadott használt gépjárműveket lehetett 50%-os támogatással megszerezni. Pályázaton kívül is lehetett a központi költségvetésből támogatásokat kapni, egyrészt eleinte kísérleti jelleggel fejlesztési céllal 3 település (Bicske, Hajdúszoboszló, Pomáz) részesült 2-2 millió forintos támogatásban, másrészt, ha a tűzoltó egyesület az alapszabályában meghatározott működési területén kívül

¹¹³Pénzről, önkéntességről, pályázatról című cikk. *Florian ExPress*, 1996/3. 14–20.

végzett tűzoltási, műszaki mentési tevékenységet, bizonyos költségeinek megtérítését igényelhette a megyei parancsnokságon keresztül.

Az 1973. évi 13. sz. törvényerejű rendelet értelmében a vállalatoknál akkor nem kellett külön vállalati tűzoltóságot létrehozni, ha megállapodást kötöttek a település önkéntes tűzoltó egyesületével arról, hogy mind a létszámhoz, mind a működés anyagi feltételeinek megteremtéséhez hozzájárulnak. Vállalkozások, magánszemélyek pedig közérdekű kötelezettségvállalás jogcímén juttathattak pénzbeli vagy természetbeni adományt az egyesület részére. Bár elsődlegesen gazdasági célra egyesületet - mint ahogy ma sem- nem lehetett alapítani, de kiegészítő tevékenységként az önkéntes tűzoltó egyesületek végezhettek vállalkozási tevékenységet (pl. szolgáltatás, kereskedelmi tevékenység, közterület fenntartás stb.). Ezen összegeket gyarapította továbbá a tagdíjak és a különböző rendezvények (pl. tűzoltóbál, előadások stb.) bevételei.¹¹⁴

A rendszerváltást követően a tűzvédelemre vonatkozó jogszabályokat folyamatosan igyekeztek a jogállamiság eszméinek megfelelően, a megváltozott feladatelosztáshoz igazítva módosítani. Ez azonban a jogszabályok áttekinthetlenségét, joghézagok kialakulását, ellentmondásos helyzetek megszületését vonták maguk után. A tűzoltó társadalom – mint hatvan évvel korábban – az új tűzvédelmi törvény megalkotását várta.

5.6. Régi-új szervezeti forma, a tűzvédelmi törvény utáni évek (1996-2010)

A tűz elleni védekezésről, műszaki mentésről és a tűzoltóságról szóló törvény¹¹⁵ talán legnagyobb érdeme az volt, hogy különbséget tett az önkéntes tűzoltó egyesület (ÖTE) és az önkéntes tűzoltóság (ÖT) között. Tűzoltó egyesületként azt a társadalmi szervezetet definiálta, amely az adott településen közreműködött tűz megelőzési, tűzoltási és műszaki mentési feladatok ellátásában. Önkéntes tűzoltóságként pedig azt a *köztestületet* határozta meg, amelyet a települési önkormányzat és a tűzoltó egyesület közösen alapított, tűzoltási és műszaki mentési feladatok ellátására folyamatosan igénybe vehető készenléti szolgálatot lát el és önálló működési területtel rendelkezik. A működési terület megállapítására a települési képviselőtestület kezdeményezésére a belügyminiszter volt jogosult. Az önkéntes tűzoltóság parancsnokát a megyei tűzoltóparancsnok véleményének kikérése után a köztestület nevezte ki. A tűzoltóság székhelye szerinti települési önkormányzat részére az átvállalt feladattal

¹¹⁴ PIMPER László: A mentő tűzvédelem gazdasági kapcsolatrendszere az önkéntes tűzoltóságok perspektívájából című szakdolgozat kézírata. 1995.

¹¹⁵ 1996. évi XXXI. törvény

arányos költségfedezetet a központi költségvetés biztosította. A részletes szabályokat kormányrendeletben¹¹⁶ állapították meg.

A tűzoltó egyesületek – most már az 1989. Évi II. tv alapján bejegyzett szervezetekről beszélünk - az alapszabályukban foglaltak szerint, a települési önkormányzattal kötött szerződés alapján végezték tevékenységüket. Az önkéntes tűzoltóságokra szigorúbb szabályokat alkottak, amelyek ugyan vonatkoztak az egyesületekre is, de csak opcionálisan, az alapszabály tartalmától függően, a köztestületi formában működő tűzoltóságok esetén viszont kötelező előírássá, a 'köztestületiség' feltételeivé váltak. Melyek voltak ezek a többletfeltételek? Legalább napi négy készenléti szolgálatot ellátó tűzoltó, és olyan létszámú folyamatosan riasztható önkéntes tűzoltó biztosítása, akik működtetni és szakszerűen használni tudják a szakfelszereléseket, eszközöket. Nappal a jelzést követő 8, éjszaka pedig 10 percen belül meg kell kezdeni a vonulást. A kormányrendelet az önkéntes tűzoltóságok részére kötelező technikai felszereléseket, málházandó szakfelszereléseket is előírta, továbbá azt is, hogy a gépjárműveket fűthető szertárban kell elhelyezni, és hogy olyan hírközpontot kell fenntartani, amelyen keresztül folyamatos rádiókapcsolatot tud tartani a hivatásos tűzoltóságokkal, illetve a kivonult egységekkel. Az általános irányítás tekintetében a köztestület alapszabályában foglaltak voltak az irányadók. A szakmai felügyeletet a megyei tűzoltóparancsnok látta el. Működési terület kijelölése érdekében az illetékes megyei tűzoltóparancsnokhoz kellett kérelmet benyújtani, aki a kérelmet véleményével együtt felterjesztette az országos parancsnok részére. Kedvező elbírálás esetén a működési területet azon alapelv szerint kellett kijelölni, hogy annak legtávolabbi pontjára – a jelzés beérkezését követő – 25 percen belül kiérkezzen a tűzoltó egység. Az állomány szakmai kiképzéséről és képesítési követelményeiről belügyminiszteri rendelet tartalmazott szabályokat.¹¹⁷

Az új törvény és a végrehajtási rendelet megteremtette a lehetőségét annak, hogy a települési önkormányzat valóban megfelelő színvonalon, az önkéntes jelentkezők bevonásával gondoskodjon törvényi kötelezettségeinek ellátásáról. De – tekintve, hogy csak lehetőség és nem kötelező előírás volt – a várt hatás elmaradt. Az erősebb, jobb felszereltségű tűzoltóságok a települési önkormányzatokkal összefogva megalakították a köztestületi formában működő önkéntes tűzoltóságot, a gyengébb, kevésbé felszerelt egyesületek pedig lehetőségeikhez mérten igyekeztek elégséges szinten ellátni tevékenységüket. Kisujjszálláson a köztestület

¹¹⁶ 119/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet az önkéntes tűzoltóságokra vonatkozó részletes szabályokról

¹¹⁷ 57/1997. (X. 21.) BM rendelet a tűzoltók és a tűzvédelmi szervezetek tagjainak képesítési követelményeiről, képzési rendszeréről

alakuló ülésen elhangzottak szerint az egyesületi tagok feladata a megalakulást követően a hagyományörzésre és a tűzvédelmi propaganda területére koncentrálódik.¹¹⁸ Álláspontom szerint a 'köztestületi tűzoltóságok' megteremtésével a mentő tűzvédelem helyzete országos szinten javul(hatott volna), amennyiben a települési önkormányzatokat a létrehozásban érdekeltté sikerül tenni, sőt megkockáztatom kijelenteni, hogy a jogalkotó hibát vétett, amikor elmulasztotta törvényi kötelezettségként előírni az önkéntes tűzoltóságok megalakítását.

A települési önkormányzatok, mint a feladat címzettjei és az önkéntes tűzoltó egyesületek, mint a tűzoltó erő és eszközök birtokosai által közösen létrehozott köztestületek működési területet kaptak a belügyminisztertől. A Belügyminisztérium elsődleges célja a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok által le nem fedett területek (ún. fehér foltok) tűzbiztonságának növelése, a jelzés és a beavatkozás között eltelt idő csökkentése. Az országban 94 hivatásos önkormányzati tűzoltóság működött, amelyek kb. 3200 településen láttak el tűzoltási és műszaki mentési feladatokat. Az önkéntes egységek bevonása nélkül aligha tudták teljesíteni a megfelelő védelmi és biztonsági szintet. Az önkéntes tűzoltóságok a Belügyminisztérium és az érintett tűzoltó egyesületek által kötött szerződés alapján, egyéves próbaidőre jöttek létre, ideiglenes működési területekkel.¹¹⁹ Sajnos már ebben a megállapodásban is félreérthető kötelezettségként jelent meg a napi 4 fő készenléti szolgálat ellátása, amelyet mind az önkéntes tűzoltóságoknál, mind a szakmai felügyeleti szerveknél főfoglalkozású tűzoltók rendszerbe állításának értékelték, amely a köztestületi rendszer kialakulásánál súlyos torzulásokat eredményezett. Az önkéntes tűzoltóságok száma 2010-re 69-re nőtt, működési területük az ország 20%-t fedte le.

Az 1998-as kormányprogramban kitűzött célként szerepelt a katasztrófavédelmi törvény megalkotása, egy egységes, hatékony katasztrófavédelmi rendszer kialakítása. 1999-ben elfogadták a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel szülő törvényt.¹²⁰ A törvény módosította többek között a tűzvédelmi törvényt is. Az alapvető rendelkezések között megállapítást nyert, hogy a katasztrófák megelőzése és az ellenük való védekezés nemzeti ügy, ennek irányítása pedig állami feladat. Az országos szintű irányítás ellátására új szervezetet hoztak létre a BM Tűzoltóság Országos Parancsnokság és a BM Polgári Védelem Országos Parancsnoksága összevonásával, BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság

¹¹⁸ Köztestületek. *Florian Express*. 1997/3. 27.

¹¹⁹ SOLYMOSI László: Rajtolnak az önkéntes tűzoltó körzetközpontok. *Tűzvédelem*. 1996/8. 15.

¹²⁰ 1999. évi LXXIV. törvény.

(BM OKF) elnevezéssel. Ilyen jellegű egységes rendszert a jól működő osztrák vagy német tartományokban nem találunk. A BM OKF területei szervei, a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok a megyei tűzoltó-parancsnokságok és a megyei polgári védelmi parancsnokságok összevonásával jöttek létre.¹²¹ A Létesítményi és Önkéntes Tűzoltóságok Országos Szövetségének (LÖTOSZ) megállapítása szerint a magyarországi katasztrófák számára tekintettel a tűzoltóságok és a polgári védelem irányítására létrehozott szerv indokolatlanul nagy és költséges. A LÖTOSZ javaslatában kifejezésre juttatja, hogy a tűzoltóságok fegyveres szervekhez, illetve rendvédelmi szervekhez sorolása a rendszerváltás után – tekintettel az általuk ellátott – karitatív jellegű feladatra, nem indokolt.¹²²

A TKKT 2014-es helyzetértékeléséből¹²³ kiderül, hogy a tűzoltóságok fénykora 1996-tól 2012-ig tartott. Mi történt ez idő alatt?

1995-ben megalakult a LÖTOSZ, amely szervezet célul tűzte ki a tagszervezetei szakmai érdekképviselését, a tűzoltó hivatás erkölcsi és szakmai színvonalának megőrzését, erősítését és elismerését. Célként jelent meg az utánpótlás nevelése, a gyermek és ifjúsági tűzoltók képzése, az állampolgárok és települési közösségek veszélyhelyzet esetén szükséges önvédelmi képességének növelése, továbbá a települési szintű tűzvédelmi feladatok szakszerű ellátása. Figyelmet fordítottak a tagszervezeteknél folyó szakmai munka segítésére, a feladatellátásra vonatkozó normák egységesítésére. Szintén célként jelöli meg az alapszabály a magyar tűzoltó hagyományok értékeit megőrző, de a kor követelményeinek megfelelő, a jól működő külföldi tűzoltóságok mintáját alapul vevő tűzvédelmi rendszer kialakításában való közreműködést.¹²⁴

E munka keretében az önkéntes tűzoltó szervezeteknél kifejlesztették a Tűzoltóságok Ügyviteli és Riasztási Rendszerét (TÜRR-rendszer), amely egy országos riasztási és nyilvántartási rendszer. A TÜRR-rendszer lényegesen megkönnyíti a szolgálat-szervezést, méri és regisztrálja az önkéntes tűzoltók készenléti szolgálatban, riasztáson, illetve gyakorlaton töltött idejét. A rendszer alkalmas a személyzeti adatok nyilvántartására, külön kezelve az önkéntes tűzoltó egyesületi tagokat, illetve a vonulós állomány adatait. A

¹²¹ Tűzoltószemmel a katasztrófavédelmi törvényről (III. rész). *Tűzvédelem*. 1999/11. 3.

¹²² LÖTOSZ: Jogharmonizációs elvek a magyar tűzvédelem reformjához, a tűzvédelem egyetemes alapelveinek figyelembe vételével (Ajánlás a Kormány és a Parlament részére a szükséges törvénymódosítás kezdeményezésére kézirat. 2000. 7.

¹²³ Tűz – és Katasztrófavédelmi Karitatív Társág helyzetértékelése és ajánlása a katasztrófavédelemről. Kézirat. 2014.

¹²⁴ Civil szervezetek nyilvántartása (www.birosag.hu) – Önkéntes Tűzoltóságok Országos Szövetsége – Cél szerinti leírás.

készenléti szolgálatot ellátó tűzoltók a TÜRRE-rendszeren keresztül küldött SMS-ben kapják meg a riasztási közleményt.

A 2000-es években megkezdődött az önkéntes tűzoltóságok őrprogramjának kidolgozása, majd megvalósítása. Az alapkoncepció szerint az önkéntes tűzoltóság működési területén lévő tűzoltó egyesületek az önkéntes tűzoltósághoz csatlakozva, annak egy őrséként látnák el a feladatukat. Ez az elképzelés megoldás lehet az egyesületek működési feltételeinek javítására, visszavezetné a függetlenül működő egyesületeket a tűzvédelmi rendszerbe, és ami a legfontosabb, csökkentené a vonulási időt azáltal, hogy a beavatkozó egység az adott településről, és nem 25 km-ről vonul. Az önkéntes tűzoltó őrök kialakításában a Kőszegi Önkéntes Tűzoltóságot és Budakalászt, Csobánka, Pilisszentkereszt, Pilisszántó és Pomáz Önkormányzati Önkéntes Tűzoltóságát (Pomáz ÖT) emelem ki, ahol Kőszegen több működő ÖTE bevonásával, Pomázon pedig új őrök alakításával modellezték a rendszert. A TÜRRE-rendszerből kiolvasható, hogy a mai napig több önkéntes tűzoltóság működtet a működési területén őrösöt. Az őrök működésének feltételeit az ÖT teremti meg, a gépjárműveket, védőfelszereléseket, szakfelszereléseket szintén az ÖT bocsájta rendelkezésre, a laktanyának, illetve szertárnak használt ingatlant és az épület üzemeltetési költségeit pedig a települési önkormányzat biztosítja. Ezen kívül az önkormányzat természetesen mind anyagilag, mind természetben (pl. gépjármű vásárlása) támogatja az őrösöt. Az őrök állománya a köztestület állományába tartozik, amit a TÜRRE-rendszerben a szolgálati hely megjelölésével külön lehet kezelni. Az egyenruhával, illetve igazolvánnyal történő ellátás szintén az ÖT-n keresztül történik. Ez a megoldás egy tipikusan 'alulról' jövő szervezkedés, ami magas szinten alkalmas arra, hogy az adott terület tűzvédelmét javítsa.

2008-ban a Magyar Tűzoltó Szövetség kezdeményezésére és jelentős lobbierőjénél fogva önálló törvényt alkottak az önkéntes tűzoltó egyesületekre.¹²⁵ A törvény alapján a tűzoltó egyesületek együttműködési megállapodás megkötése után közreműködhetnek a tűzvédelmi törvény által meghatározott feladatok ellátásában. A közreműködés ez esetben azt jelentette, hogy tűz megelőzési tevékenysége körében tájékoztatja a lakosságot az aktuális tűzvédelmi feladatokról, a tűzoltási és műszaki mentési tevékenysége körében az általa észlelt segélykérést továbbítja az illetékes hivatásos önkormányzati vagy önkéntes tűzoltósághoz, ezek helyszínre érkezéséig minden tőle elvárhatóat megtesz a tűz továbbterjedésének megakadályozására, a tűz oltására, a személyek mentésére és a balesetek megelőzésére. A

¹²⁵ 2008. évi XXXIII. törvény

hivatásos önkormányzati vagy az önkéntes tűzoltóság helyszínre érkezése után pedig a tűzoltásvezető intézkedéseinek megfelelően közreműködik a beavatkozás során.¹²⁶ Álláspontom szerint egyrészt életidegen ugyanazt a tevékenységi kört két külön törvényben szabályozni, másrészt a 2008-as törvény sem vezette vissza az egyesületeket a tűzvédelem rendszerébe. Erre a problémára egyedül a LÖTOSZ hívta fel a figyelmet és a szabályozást a tűzvédelmi törvényben javasolta beilleszteni. Az ÖTE törvény sem a szakmai irányításra, sem a szakmai felügyeletre vonatkozóan nem tartalmazott rendelkezéseket. Mindezek továbbra is arra voltak visszavezethetők, hogy a tűzoltó egyesületek, mint társadalmi szervezetek, és nem mint tűzvédelmi szervek működtek. A törvényt 2011-ben hatályon kívül helyezték,¹²⁷ és 2012-től a benne foglalt rendelkezéseket a módosított tűzvédelmi törvény tartalmazta.

2009-ben a LÖTOSZ elnöksége próbálta az MTSZ elnökségét rábírni, hogy segítsék az önkéntes tűzoltó egyesületek és létesítményi tűzoltóságok tagjainak tűzoltó igazolvánnyal való ellátását. Felajánlották az önkéntes tűzoltó egyesületeknek és létesítményi tűzoltóságoknak, hogy ismerjék meg az egyenruházati és rangfokozati szabályzatot, és ha lehet, fogadják el és alkalmazzák annak érdekében, hogy országosan egységes rendszerben történjen a tűzoltók ellátása és megjelenése. Felajánlották, hogy a TűRR-rendszerbe már bekapcsolt önkéntes tűzoltóságokon keresztül kezdjék el az önkéntes tűzoltó egyesületek bekapcsolását is a riasztási rendszerbe. Ebben az időben sokan és sokszor elmondták, hogy a tűzoltó társadalom megosztott, ezért nem képes a szakma egységes, erős érdekképviselőt gyakorolni. Vita volt arról, hogy ennek kik és mik az okai, de talán abban minden tűzoltó egyetértett, hogy ezen változtatni kellene. Az tényként rögzíthető, hogy a Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóságok Országos Szövetségével (HÖTOSZ) a LÖTOSZ az elmúlt években a szakmai érdekképviselői munkában olyan eredményeket ért el, ami a szövetségek szervezeti megerősödését is eredményezte. Felhívták a figyelmet, hogy nyilvántartásunk szerint 1990-ben 1566 önkéntes tűzoltó egyesület működött Magyarországon 2876 egységgel. 255 gépjárműfecskendővel, 3056 kismotorfecskendővel és 627 egyéb gépjárművel. Az elmúlt 18 év alatt az 1566 önkéntes tűzoltó egyesületből 13 hivatásos önkormányzati tűzoltósággá, 67 önkéntes tűzoltósággá alakult, 177 egyesület pedig alkalmas tűzoltás és műszaki mentés végzésére. Az önkéntes tűzoltó egységek száma drasztikusan lecsökkent. A LÖTOSZ javaslatot tett egy új szövetségi rendszer kialakítására, amely lehetne az első lépés a tűzoltó szakma kamara jellegű érdekképviselői és szakmai irányítási rendszerének megteremtése

¹²⁶ Lásd. 2008. évi XXIII. törvény 2.§

¹²⁷ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó törvények módosításáról

felé.¹²⁸ Sajnos az MTSZ a javaslatot nem fogadta el, pedig érezhetően a tűzvédelem államosításának hangjait lehetett hallani. Az akkori belügyi államtitkár lebegtette meg egy rádióműsorban, hogy vizsgálják a tűzoltóságok esetleges visszaállamosítását. A hír óriási felháborodást és ellenkezést váltott ki a szakmai körökben, de még az akkori ellenzéki pártok is élesen bírálták az államosítás még csak gondolatát is.

5.7. 2010-től napjainkig

A 2010-es kormányváltás után az addig az államosítás ellen élesen tiltakozó, akkor még ellenzékben lévő pártok a tűzoltóság államosítását végrehajtották.¹²⁹

A természeti és ipari katasztrófák ráirányították a figyelmet, hogy sem a katasztrófavédelem 10 éves rendszere, sem a polgári védelem rendszere nem működik megfelelően. Viszont a törvény elrendelte, hogy az önkormányzatok tulajdonában lévő és a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok által használt ingó és ingatlan vagyon állami tulajdonba kerüljön. Az eddigi hivatásos önkormányzati tűzoltóságot állami tűzoltósággá alakultak, amely továbbra is a fegyveres erők és rendvédelmi szervek kategóriájába tartozik. A tűzoltást és a mentést végző tűzoltóságok a világ polgári demokráciát működtető vagy építő legtöbb országban humanitárius szervezetek és nem az állami karhatalom része.

Ebbe az állami rendszerbe a polgárok önkéntes és szabad elhatározásából létrejövő szervezetek, az önkéntes tűzoltóságok sem fértek bele. Az önkormányzatok és az önkéntes tűzoltó egyesületek által alapított önkéntes tűzoltóságoktól elvették az önálló működési területet. A törvény szerint az önkormányzat nem azért alapítja meg a saját önkormányzati önkéntes tűzoltóságát, hogy megvédje a polgárait a tűz pusztításától, hanem azért, hogy az állami tűzoltóságnak segítséget nyújtson. Megállapításra került, hogy az önkéntes tűzoltóság fenntartását jellemzően a székhely település önkormányzata végzi. Ez általában igaz is, de ennek is inkább az alapításkori jogi szabályozatlanság az oka és nem a tűzoltóságok tehetnek róla. Ezért a működési terület szerinti többi település nem mindegyike járul hozzá a működés finanszírozásához. Ezek a tűzoltóságok elsődlegesen főfoglalkozású tűzoltókkal látják el a tevékenységüket, amely azt eredményezi, hogy állami normatívájuk jelentős részét bérjellegű kifizetésekre fordítják. A beavatkozások műszaki-technikai feltételeinek javítására keveset

¹²⁸ LÖTOSZ elnökségének javaslata az MTSZ 2009.04.25-i küldöttközgyűlésére. Kézirat.

¹²⁹ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó törvények módosításáról.

költenek, ami hosszú távon a beavatkozások minőségét rontja, a beavatkozó képesség csökkenéséhez vezet.¹³⁰

E sommás megállapításnak ellentmond az a tény, hogy Magyarország mentő tűzvédelmi szempontból 163 működési területre volt felosztva. E működési területeket 96 hivatásos önkormányzati (58%) és 69 önkéntes tűzoltóság (42%) fedi le.

Az önkéntes tűzoltóságok 2009-ben az ország településeinek 18,8%-án, 593 településen, a lakosság 13%-át, 1.320.190 fő elsődleges tűzvédelmét látták el.

Magyarországon a vizsgált évben 23.797 tüzesethez, 29.347 műszaki mentéshez és 9.803 téves jelzéshez, vagy vaklárma-hoz riasztották a tűzoltóságot. Az önkéntes tűzoltóságok 3486 (14,6%) tüzesetet számoltak föl, 4128 (14%) műszaki mentést hajtottak végre és 917 (9,4%) téves jelzéshez vonultak ki. Az önkéntes tűzoltóságok megjelenésével a lakosság előbb kapott tűzoltói segítséget. A fenti megállapításnak ellent mond az is, hogy az 1998-as indulás óta önkéntes tűzoltóságnál komolyabb baleset, vagy olyan szakmai hiba nem történt, amely a beavatkozó képesség romlását mutatta volna, sőt a hivatásos tűzoltóságokkal azonos szintű szakmai színvonalat képviseltek.

A költségvetés 2009-ben 38,5 milliárd forintot fordít a tűzoltóságok fenntartására. Ebből az önkéntes tűzoltóságok 1,993 milliárd (5,13%), a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok 36,837 milliárd (94,87%) arányban részesülnek.¹³¹

A katasztrófavédelmi törvény indokolása szerint a főfoglalkozású tűzoltók alkalmazása az önkéntesség elvét rontja, amely elv e tűzoltóságok fő rendező elve kellene, hogy legyen. Problémát okoz még, hogy a hivatásos önkormányzati tűzoltóság tűzoltás vezetésére jogosult tagjának, az önkéntes tűzoltóság önálló működési területén bekövetkezett tűz- vagy káreset helyszínén, a tűzoltás vezetésének átvételére nincsen jogosultsága, holott magasabb szintű képzettsége és nagyobb szakmai tapasztalata alapján hatékonyabban és eredményesebben irányítaná a káresemény felszámolását. Az indokolás fent említettek és a tapasztalatok, felmérések alapján kijelenti, hogy az önkéntes tűzoltóságok jelentős része nem működik megfelelően. Az ilyen módon működtetett önkéntes tűzoltóság a tűzvédelem szempontjából nem valósította meg a kitűzött célokat.

¹³⁰ Lásd. 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó törvények módosításáról részletes indokolás 129.§.hoz

¹³¹ LÖTOSZ 2009. október 16.-i sajtóközlemény

Az új szabályozás szerint önálló működési területtel nem rendelkeznek – az elnevezésükben önkormányzati tűzoltósággá átkeresztelt – önkéntes tűzoltóságok, így az ország teljes területét lefedő hivatásos tűzoltóság az állami irányításból adódóan egységes elvek mentén tudja biztosítani a tűzvédelmet. Az önkormányzati tűzoltóságok természetesen továbbra is végeznek tűzoltási és műszaki mentési feladatokat, de most már nem elsődleges beavatkozóként, hanem a hivatásos tűzoltóságot segítve, az általuk kötött együttműködési megállapodás alapján. Tehát az önkéntes tűzoltóság az eddigi önálló beavatkozó tűzoltóság helyett közreműködő tűzoltósággá vált, amely a társadalmi szervezetekre jellemző formáció.

A katasztrófavédelmi törvénnyel módosított tűzvédelmi törvény ugyan kimondja, hogy az állami és az önkéntes tűzoltóságok kötelesek egymással együttműködni, de ezt még egy megállapodásban is meg kell erősíteni.

Az állami tűzoltóság parancsnokát a megyei katasztrófavédelmi igazgató nevezi ki és ő gyakorolja felette a munkáltatói jogkört. Az önkéntes tűzoltóság parancsnokát ugyan a község nevez ki, de a megyei katasztrófavédelmi igazgató *egyetértése* kell hozzá,¹³² ami mélyen sérti a községi formában működő önkéntes tűzoltóság autonómiáját.

Az önkéntes tűzoltóságok a tűzvédelmi törvény módosítása után tíz magánszemély által létrehozott szervezetekké váltak, amely alapításában akár az önkormányzat is részt vehet. Egy tüzeset során semmivel nincs nagyobb mozgástere, mint a település bármely lakosának. A törvényi szabályozás nem engedi, hogy olyan egyesület alakuljon, amely két, vagy több településen lát el feladatot. Mivel tűzoltási és műszaki mentési feladatokat nem végezhet, csak közreműködhet benne, így jogilag kimehet ugyan a falujában keletkezett lakástűzhez, tőle elvárhatóan megteheti mindent a tűz oltására, a terjedés lassítására, mint egy átlagos állampolgár, de a tűzoltást és az, műszaki mentést nem végezheti, mert erre már csak az állami tűzoltóság jogosult.

A tervezet nagyfokú elégedetlenséget váltott ki az önkéntes tűzoltókból, főleg, hogy az eddig megszokott egyeztetések teljesen elmaradtak. Az önkéntes tűzoltókat kollektív bűnösöknek, a szervezetet pedig működésképtelennek bélyegzi a tűzvédelmi törvény módosításának indokolása. Az érdekvédelmi szervezet ugyan megpróbált az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóval érdemi tárgyalást kezdeményezni, de a próbálkozás a korábbi ígéretek ellenére, csak egyoldalúak maradtak. Így az önkéntes tűzoltók a Belügyminisztériumhoz

¹³² Lásd. 1996. évi XXXI. törvény 34. § (2) bekezdés

fordultak közvetlenül és hívták fel a figyelmet a törvénytervezet anomáliáira, a belső ellentmondásokra, a jogi bukfencekre.

Az önkéntes tűzoltó egyesületek esetében két új csoportosítást vezetett be a tűzvédelmi törvény 2013-as módosítása. Megjelent a *közreműködő önkéntes tűzoltó egyesület*, amely a vállalt tevékenységi területén tűzoltási, műszaki mentési feladatokban közreműködő egyesület,¹³³ és a *beavatkozó önkéntes tűzoltó egyesület*, amely szintén vállalhat tevékenységi területet, amelyen a hivatásos katasztrófavédelmi szervvel kötött megállapodás alapján tűzoltási, műszaki mentési feladatokat végezhet.¹³⁴ Álláspontom szerint itt ugyan az történt, mint a korábbi években, az önkéntes tűzoltó egyesületeket jogilag szétválasztották önállóan tüzet oltó és csak segítő egyesületekre. Ezzel a tűzoltó társadalom megosztottsága tovább növekedett. A beavatkozó tűzoltó egyesület bekerült tűzoltóság szervezetébe.¹³⁵

Ez a szabályozás megteremtette a lehetőségét, hogy az 1989. Évi II. törvény alapján bejegyzett társadalmi szervezetként működő önkéntes tűzoltó egyesület önállóan avatkozzon be és a tüzesetnél tűzoltásvezetői feladatokat is ellásson. A tűzoltásvezetőre vonatkozó rendelkezéseket a tűzvédelmi törvény tartalmazza, miszerint a tűz oltásának egyszemélyi felelős vezetője a tűzoltásvezető, aki a tűzoltóság vagy a hivatásos katasztrófavédelmi szerv jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő tagja lehet. A tűzoltás helyszínén más személy csak a tűzoltásvezető előzetes engedélyével intézkedhet.¹³⁶

A tűzoltásvezető a tűzoltáshoz a Magyar Honvédség, a rendőrség, a polgári védelem, a vám- és pénzügyőrség, a büntetés-végrehajtási és a környezetvédelmi szervek, a mentőszolgálatok és a közüzemi vállalatok kirendelését igényelheti. Ezek a szervek, ha az az alapfeladataik ellátását nem veszélyezteti, kötelesek eleget tenni a kirendelésnek. A tűzoltásvezető magánszemélyeket a tűz oltásában és a mentési munkálatokban az életkoruk, egészségi és fizikai állapotuk alapján elvárható, jogi személyeket, magán- és jogi személyek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetit a beavatkozás során felmerülő feladatokban való közreműködésre kötelezhet. Az előbb felsoroltak járműveit, eszközeit, felszereléseit, anyagait igénybe veheti, továbbá elrendelheti a Műveletirányító Tervben meghatározott tűzoltóságok riasztását, igényelheti más tűzoltóságok riasztását, a karitatív szervezetek egységeinek közreműködését kérheti, elrendelheti, hogy a tűzoltásban résztvevők magánlakásba, illetőleg

¹³³ Lásd. 2013. évi CXCI. törvény 2. § (2) bekezdés

¹³⁴ Lásd. 2013. évi CXCI. törvény 2. § (2). bekezdés

¹³⁵ Lásd. 2011. évi CXXVIII. törvény 100. §. Módosította: 2013. évi CCXLIII. törvény 5. § (2) a).

¹³⁶ Lásd. 1996. évi XXXI. törvény 7.§

jogi személyek, a magánszemélyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tulajdonában, használatában, kezelésében álló területre, létesítménybe, épületbe, helyiségbe bontással is behatolhassanak. A tűzoltásvezető a tűz által veszélyeztetett és a tűz oltásához szükséges területen minden tevékenységet korlátozhat, megtilthat, továbbá elrendelheti az illetéktelen vagy a veszélyeztetett személyek, valamint az anyagi javak eltávolítását, a terület kiürítését.¹³⁷

A rendszerváltástól számítva a tűzoltásvezetői jogok gyakorlása volt az a kritikus pont, ami miatt az önkéntes tűzoltó egyesület nem lehetett a tűzoltóság része. Ennek oka az volt, hogy a tűzoltásvezető olyan jogosítványokkal rendelkezik, amelyek gyakorlása közben alapvető emberi jogokat is korlátozhat. Erre egy társadalmi szervezetet nem lehet feljogosítani. Ez a tiltás a beavatkozó önkéntes tűzoltó egyesület kategóriájának megteremtésével feloldásra került.

6. Egylet, testület, egyesület vagy köztestület – avagy a működési formák vizsgálata

Az 1996. évi tűzvédelmi törvény hatálybalépését követően heves viták alakultak az önkéntes tűzoltók között. Mint arra már utaltam, a törvény különbséget tett az önkéntes tűzoltó egyesület és az önkéntes tűzoltóság között. Úgy tűnt, a jogalkotó ezzel a lépésével pontot tesz a hosszú évtizedek óta fennálló ellentmondásos helyzetre, ami abból eredt, hogy egyesület név alatt olyan szervezet működött, amelynek a belső felépítése nem hordozta magán az egyesületek tényleges jellemvonásait. Ebben a fejezetben a fogalmak történelmi változására figyelemmel, és a követhetőség érdekében az önkéntes tűzoltó szervezet megjelölést általánosan használom, amely alatt azon személyek összességét értem, akik önkéntes jelentkezés alapján – a szervezet tényleges működési formájára, elnevezésére tekintet nélkül - tűzoltói tevékenységet végeznek. Tehát mi a különbség az önkéntes tűzoltóság és az önkéntes tűzoltó egyesület között?

Az első önkéntes tűzoltó szervezet hazánkban Aradon alakult meg. A megalakulás korában nem volt semmiféle jogszabály, amely a működési formára irányutatást adott volna, így a szervezet neve Első Aradi Önkénytes Polgári Tűzoltókar lett. Tekintettel arra, hogy sokszor pártokat, hitelszövetkezeteket, sokszor bankokat is egyletként tartottak nyilván, megállapítató,

¹³⁷ Megállapította: 2005. évi XCVI. törvény 3. §. Hatályos: 2005. VII. 26-tól.

hogy maga az egyesület szó egy személyösszességet, személyesülést jelentett.¹³⁸ Az 1877 után alakult tűzoltó szervezetek már a testület elnevezést használták.

Az 1936. évi X. törvénycikk minden település vonatkozásában tűzoltótestület megszervezését írta elő. Ezen önkéntes testületek szakmai irányítását a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség végezte, a szakmai felügyeletük pedig a tűzrendészeti hatóságok feladata volt. Az intézmény vezetőjét a főispán – mint másodfokú tűzrendészeti hatóság – nevezte ki a tűzrendészeti felügyelő véleménye alapján. Tehát a szervezet létrehozására törvényi kötelezettség állt fenn – már nem néhány jó szándékú polgártól függött a szervezet létezése -, pontosan meg volt határozva, hogy mely szervek látják el az irányítást és a felügyeletet, továbbá a vezető kinevezésének joga sem a tagokat illette meg.

A tűzoltóságok államosítása után a korábban megállapított jogszabályi kötelezettség továbbra is fennállt, önkéntes tűzoltó szervezetet minden település köteles volt fenntartani. Az 1956. évi 13. tvr. értelmében az önkéntes tűzoltó szervezetek a tanács tűzvédelmi szervei voltak, amit előre meghatározott tartalmú mintaalapszabály alapján kellett létrehozni. A szakmai irányítást a területi állami tűzoltóparancsnokság látta el, a működés felügyelete, illetve a vezető kinevezése a tanács feladata volt.

1973-ban a testületek névcserén estek át, ettől fogva egyesület elnevezés alatt működtek. Létrehozásuk és működtetésük továbbra is a települések kötelezettsége volt. Az egyesületek a tanácsok tűzvédelmi szervei voltak, amelyek szakmai irányítását a területi állami tűzoltóparancsnokság, szakmai felügyeletüket pedig a tanácsok látták el. A vezető kinevezése a tanács végrehajtó bizottságának döntése alapján történt, a területi állami tűzoltóparancsnok véleményének kikérése után.

Mindez pedig azt bizonyítja, hogy az önkéntes tűzoltó egyesületek csak a nevükben voltak egyesületek, egyebekben a korábbi szabályozással azonos módon alakultak meg, léteztek, működtek és végezték a tevékenységüket.

Tekintettel a fenti összefoglalókra megállapítható, hogy – spontán szerveződés időszakát figyelmen kívül hagyva – az önkéntes tűzoltó szervezetek léte mindig a településektől függött, az önkormányzatok, illetve a tanácsok, mint közigazgatási egységek helyi szervei voltak. Létesítésük minden esetben előre meghatározott mintaalapszabály szerint és jogszabályi

¹³⁸ [http://193.224.149.8/adatbazisokol/adatbazis/a-polgari-kori-egyesuletek-\(1867-1949\)/informacio](http://193.224.149.8/adatbazisokol/adatbazis/a-polgari-kori-egyesuletek-(1867-1949)/informacio) [Letöltve: 2016.03.02.]

kötelezés alapján történt, így a belső szervezeti felépítésük, működésük, a tagok egyenruhája, a versenyszabályok is azonos elvek mentén kerültek kialakításra.

Az elnevezés és a tényleges működési forma között feszülő ellentét a rendszerváltáskor komoly problémákat vetett fel. Hatályba lépett az egyesülési jogról szóló törvény (Etv.),¹³⁹ ami deklarálta, hogy az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog. Az egyesület – a politikai pártokkal, érdekképviselői szervezetekkel, szakszervezetekkel stb. együtt – társadalmi szervezetként került meghatározásra, amely egy olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, ami az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik és meghatározott cél elérése érdekében szervezi meg a tevékenységét, létrejötté pedig nyilvántartásba vételhez volt kötve. A társadalmi szervezet működése felett az ügyészség törvényességi felügyeletet gyakorolt.¹⁴⁰

A társadalmi szervezetekkel kapcsolatban ugyanazt lehet elmondani, mint a magánjogi egyesületekre vonatkozóan, ezért ezt nem ismételném meg. Azt viszont fontosnak tartom megismételni, hogy az Etv. záró rendelkezéseiben foglaltakra hivatkozva¹⁴¹ több, már működő tűzoltó egyesület kérte a nyilvántartásba vételét, annak ellenére, hogy rájuk nézve nem a 22.§, hanem a 23.§ volt az irányadó. Ez utóbbi kimondta, hogy az Etv. hatályba lépése előtt külön jogszabály alapján létesített és működő társadalmi szervezetekre az e jogszabályok módosításáig vagy hatályon kívül helyezéséig a korábbi, rájuk vonatkozó jogszabályok az irányadók.

Az Etv. és az 1973. évi 13. tvr. közötti kapcsolattal a Legfelsőbb Bíróság is foglalkozott.¹⁴² Az ügyben egy önkéntes tűzoltó egyesület kérte a társadalmi szervezetként történő nyilvántartásba vételét a bíróságtól. (Nyilván az MTSZ pályázati rendszerében szeretet volna indulni, amelynek feltétele volt az Etv. alapján való nyilvántartásba vétel.) Az elsőfokú bíróság az Etv. 23.§-t figyelembe véve megállapította hatáskörének hiányát, a kérelmet pedig áttette a megyei tanács vb. igazgatási osztályához. A végzés ellen az egyesület fellebbezett, álláspontja szerint rá nem a 23.§, hanem a 22.§ vonatkozik, ugyanis az egyesület az Etv. hatályba lépését követően alakult. Megállapították, hogy a fellebbezés alapos volt, a fellebbviteli bíróság pedig kimondta, hogy az elsőfokú bíróság tévedett, amikor a végzés indokolásában azt állította, hogy az a tény, hogy az önkéntes tűzoltó egyesület az Etv.

¹³⁹ 1989. évi II. törvény

¹⁴⁰ Lásd. 1989. évi II. törvény 1.§, 3.§ (1) bekezdés, 14.§ (1) bekezdés

¹⁴¹ Lásd. 1989. évi II. törvény 22.§

¹⁴² BH 1991.169.

hatályba lépését követően alakult, nem változtat a jogi helyzeten. Megállapításra került az is, hogy az Etv.-ben meghatározott szabadságjogot nem lehet korábbi, alsóbb szintű jogszabályokkal korlátozni. Erre tekintettel a megyei bíróság végzését a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új határozat hozatalára kötelezte.

A döntés kettős jogi helyzetet eredményezett abban az értelemben, hogy azonos tevékenységet végző (tűzoltás), azonos elnevezés (egyesület) alatt működő önkéntes tűzoltó szervezetek egyik részére még a tűzvédelmi tvr. szabályai vonatkoztak és így az önkormányzat tűzvédelmi szervei voltak, a másik részére pedig már az Etv. és a módosított Ptk. vonatkozott, ami alapján önálló társadalmi szervekké váltak. Ebből az is következett, hogy a régi tűzoltó egyesületek szakmai felügyeletét továbbra is hivatásos tűzoltóságok látták el, az új egyesületeknél pedig szakmai felügyeletről nem, csak az ügyészség által gyakorolt törvényességi felügyeletről beszélhetünk. Az új egyesületeket az önkormányzatoknak már nem kellett fenntartani – hiszen önálló társadalmi szervezetekké váltak – ami veszélybe sodorta a szakszerű működés feltételeit.¹⁴³

Ezt a furcsa, ellentmondásos helyzetet próbálta meg feloldani és tisztázni az 1996. évi XXXI. törvény. A tűzvédelmi törvény meghatározta a helyi önkormányzatok tűzoltósággal kapcsolatos tevékenységét, és kimondta, hogy azon településeken, ahol nem működik hivatásos önkormányzati tűzoltóság, a települési önkormányzat képviselő-testülete részt vehet önkéntes tűzoltóság alapításában, annak fenntartásáról, működéséről és fejlesztéséről gondoskodik, illetve meghatározza a pénzügyi hozzájárulás mértékét.¹⁴⁴ Az egyesület és a köztestület közötti különbségtétel először az általános rendelkezések között jelent meg úgy, hogy a tűzoltóság fogalma alá a törvény a hivatásos állami, hivatásos önkormányzati, az önkéntes és a létesítményi *tűzoltóságokat* sorolta.¹⁴⁵ Világos, hogy az önkéntes tűzoltó egyesületek e rendelkezés alapján nem minősültek tűzoltóságnak. A tűzoltóság című fejezetben pedig pontosan meghatározásra került a tűzoltó egyesület és az önkéntes tűzoltóság fogalma. Ettől fogva tűzoltó egyesület alatt olyan társadalmi szervezetet kellett érteni, amely a tűzoltósággal kapcsolatos feladatokban *közreműködik*, azaz a terület ellátását végző hivatásos, vagy önkéntes tűzoltóságnak segít. Ezzel szemben az önkéntes tűzoltóság a települési önkormányzat és a tűzoltó egyesület által közösen alapított köztestület, amely folyamatos

¹⁴³ 1996. évi XXXI. törvény nem hivatalos indokolása.

¹⁴⁴ Lásd. 1996. évi XXXI. törvény 28. § (2) bekezdés

¹⁴⁵ Lásd. 1996. évi XXXI. törvény 3.§

készenléti szolgálatot lát el és önálló működési területtel rendelkezik.¹⁴⁶ Ebből egyrészt az következik, hogy a köztestület léte feltételezi az egyesület létét, másrészt pedig újra megteremtette annak a lehetőségét, hogy az önkéntes tűzoltó szervezet jogilag kapcsolódjon az önkormányzatokhoz és mint annak szervezete, a tűzoltási közszolgáltatási feladatot *önállóan végezze*.

Az önkéntes tűzoltóságokra az 119/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet¹⁴⁷ szigorú szabályokat állapít meg. Ehhez képest az egyesületekre ilyen jellegű szabályok nem vonatkoztak és nem is vonatkozhattak, hiszen azok céljait, működésének rendjét az alapszabályuk határozta meg, amelynek csak a régi Ptk., illetve az Etv. rendelkezéseinek kellett megfelelniük. A régi Ptk. meghatározta a köztestület fogalmát,¹⁴⁸ a tűzvédelmi törvény pedig ezt a fogalmat vette alapul. A régi Ptk. definíciója szerint a köztestület olyan jogi személy, amely önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkezik, létrehozását törvény rendeli el, tevékenysége pedig közfeladat ellátására irányul. A közfeladat ellátásához szükséges jogosultságokat a köztestület részére törvény biztosítja, illetve törvény előírhatja, hogy valamely közfeladatot csak köztestület láthat el, illetve meghatározott tevékenység végzését köztestületi tagsághoz kötheti.

A tűzoltással és műszaki mentéssel kapcsolatos jogosultságokat a tűzvédelmi törvény az önkéntes tűzoltóságok részére biztosította, az egyesületek részére pedig nem. Ezt sérelmezték a tűzoltó egyesületek vezetői arra hivatkozva, hogy ezek a jogosultságok száz évvel ezelőtt is megillették az egyesületeket.¹⁴⁹ Sajnos azt nem vették figyelembe, hogy a száz évvel ezelőtt létező önkéntes tűzoltó szervezetek csak a nevükben voltak egyletek – de már kezdett elterjedni a testület elnevezés is –, a működési formájuk nem volt azonos a XX. századi egyesületekével. További problémát jelentett, hogy az Etv. által biztosított szabadságuk miatt az egyesületek nem integrálódtak a tűzvédelmi rendszerbe, alapszabályukat a törvényi keretek között önállóan, mintaalapszabály nélkül alkották meg, így az egységes szervezet és működés nem volt biztosítható. A köztestületek alapítására vonatkozó törvényi lehetőségeket nem

¹⁴⁶ Lásd. 1996. évi XXXI. törvény 33-34. §§

¹⁴⁷ 119/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet Az önkéntes tűzoltóságokra vonatkozó részletes szabályokról.

¹⁴⁸ Lásd. 1959. évi IV. törvény 65.§

¹⁴⁹ HODUT János: A törvény kitesztettjei és CSÖGLEI István: Jogfosztott önkéntesek. *Tűzvédelem*. 2000/10. 8-9.

használták ki, a két szervezettípus egymás konkurenciájává vált, az önkéntes tűzoltó mozgalom pedig kettészakadt.¹⁵⁰

7. Nemzetközi kitekintés az szervezési elvekre figyelemmel

Sok esetben az országok eltérő államberendezkedése, eltérő közigazgatási struktúrája miatt nehéz egy-egy szervezetet akár a magyar, akár másik tartományokban működő szervezetekkel összehasonlítani. Nem céлом komplex módon bemutatni egy-egy ország tűzvédelmi helyzetét, a tűzvédelemmel kapcsolatos szervezetet, inkább egy általános, a szervezési elvekre koncentráló kitekintést készítettem. Álláspontom szerint így tértől és időtől független információkat lehet szerezni, ami által a következtetések levonása is lehetővé válik.

7.1. Németország

Németország föderális államberendezkedése miatt nehéz német tűzoltóságokról beszélni, hiszen minden tartománynak külön tűzvédelmi törvénye van. A német szervezetre vonatkozó megállapításaimat többek között a bajor tűzoltóságokra vonatkozó törvény¹⁵¹ alapján teszem meg. A BayFWG különbséget tesz a községi (gemeindliche Feuerwehren) és a magán tűzoltóságok között. Az előbbi kategóriába a hivatásos (Berufsfeuerwehr), az önkéntes (Freiwillige Feuerwehr) és a köteles (Pflichtfeuerwehr) tűzoltóságok, az utóbbiba pedig a létesítményi (Werkfeuerwehr) tűzoltóság tartozik. A községi tűzoltóságok a községek intézményei, nem önálló jogi személyek.¹⁵² A törvény egyértelműen különbséget tesz az önkéntes tűzoltóság és az önkéntes tűzoltó egyesület között. Erre több - nem csak bajor - tűzoltóportálon felhívják a figyelmet.¹⁵³ A tűzoltóság a településekhez tartozó intézmény, az egyesület pedig a magánjog szabályai alapján létrehozott szervezet, amely célja a tűzoltóság támogatása. Fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy az egyesület *nem vesz részt a tűzoltásban és a műszaki mentésben*, hanem szociális, kulturális szerepe van. A tűzoltóságok kialakításánál az önkéntesség a fő rendezési elv. Ennek egyik oka az, hogy a hivatásos tűzoltóság fenntartása igen magas költségekkel jár. A másik ok, hogy az önkéntes tűzoltóságok elhelyezkedése úgy van kialakítva, hogy legkésőbb 15 percen belül mindenhova

¹⁵⁰ OROSZ Zsolt: Önkéntes tűzoltóságok napjainkban nemzetközi kitekintéssel című szakdolgozat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Hadmérnöki Kar, Vegyi – és Katasztrófavédelmi Intézet. Budapest, 2011. 59.

¹⁵¹ Bayerisches Feuerwehrgesetz (BayFWG)

¹⁵² Lásd. BayFWG Artikel 4. (1)

¹⁵³ Lásd például: Der Unterschied zwischen der Feuerwehr und dem Feuerwehrverein. http://www.feuerwehr-stephanskirchen.de/?page_id=82 vagy <http://www.feuerwehr-bickenbach.de/verein.htm> Die freiwillige Feuerwehr. Verein, Behörde oder beides? [Letöltve: 2016.03.04.]

ki tudjanak érni.¹⁵⁴ Németországban is ismert a főfoglalkozású tűzoltó. A BayFWG szerint¹⁵⁵ azokon a településeken, ahol nem működik hivatásos tűzoltóság, lehetőség van egy tűzoltó raj állandó készenlétben tartására. Tehát a főfoglalkozású tűzoltók alkalmazása nem rontja az önkéntesség elvét. Hivatásos tűzoltóságot pedig ott kell felállítani, ahol ezt a lakosságszám indokolja. Több tartományban 100.000 főben van megállapítva ez a határ. A tűzoltóságok fenntartása, működési költségeik fedezése a közösségek feladata. Ismert az a megoldás is, hogy településen belül – a helyi építkezési és környezeti viszonyokat figyelembe véve – több önkéntes tűzoltóságot szerveznek. Németországban jelenleg 107 hivatásos tűzoltóság működik.¹⁵⁶ Egy 2011-es statisztika alapján Németország egész területén 24.410 (!) önkéntes tűzoltóság működött, kb. 1.000.000 taggal.¹⁵⁷

7.2. Ausztria

A Németországgal kapcsolatos megállapítások Ausztriára is igazak. A tartományok hatáskörébe tartozik a tűzvédelmi törvény megalkotása, annak végrehajtása, a tűzoltóságok fenntartása pedig a települések kötelessége. Ezáltal maga a struktúra eltérő lehet, azonban a szervezési elvek egységesek. Karintiában például a tűzoltóság a közösségek segítségnyújtó szerve, tehát a településekhez kapcsolódik, Alsó-Ausztriában és Burgenlandban önálló közjogi szervezetekként, testületként működnek. A tűzoltóságok típusai közötti különbségtétel Ausztriában is létezik, ezzel kapcsolatban is érvényesek a német tűzoltóságokra vonatkozó megállapítók.¹⁵⁸ A Tartományi Tűzoltó Szövetség statisztikája alapján 2010-ben Ausztria területén 6 hivatásos tűzoltóság és 4525 önkéntes tűzoltóság működött.¹⁵⁹ Megállapítható, hogy az osztrák tartományok tűzvédelme is az önkéntes tűzoltóságokon alapul. Az osztrák tűzoltó egyesületek *sem vesznek részt a tűzoltásban és*

¹⁵⁴ Freiwillige Feuerwehr: <http://www.planet-wissen.de/gesellschaft/organisationen/feuerwehr/pwiefreiwilligefeuwehr100.html> [Letöltve: 2016.03.04.]

¹⁵⁵ Lásd. BayFWG Artikel 12.

¹⁵⁶ <http://www.agbf.de/> (Die Arbeitsgemeinschaft der Leiter der Berufsfeuerwehren in der Bundesrepublik Deutschland – A Német Szövetségi Köztársaság hivatásos tűzoltóságok vezetőinek munkacsoportja) [Letöltve: 2016.03.04.]

¹⁵⁷ Wie viel Feuerwehren gibt es in Deutschland? (Hány önkéntes tűzoltó van Németországban?) <http://www.ffw-benterode.de/index.php?site=faq&action=faq&faqID=7&faqcatID=2> [Letöltve: 2016.03.04.]

¹⁵⁸ Feuerwesen in Österreich (Tűzoltószervezetek Ausztriában): http://www.ff-bs.at/index.php?option=com_content&view=article&id=513:feuerwehrwesen-in-oesterreich&catid=45:wissenswertes&Itemid=87 [Letöltve: 2016.03.04.]

¹⁵⁹ Statistik des ÖBFV (Az Osztrák Tartományi Tűzoltó Szövetség Statisztikája): http://www.bundesfeuerwehrverband.at/fileadmin/user_upload/Downloads/Statistiken/Statistik_2010.pdf [Letöltés: 2016.03.04.]

műszaki mentésben. A lent hivatkozott cikk¹⁶⁰ szerzője az önkéntes tűzoltóságot közjogi testületként („...eine Körperschaft öffentlichen Rechtes...”) határozza meg, amelynek feladatai törvényben vannak szabályozva. Összehasonlítás gyanánt a magánjog alapján létrehozott és működő sport – és zenei egyesületeket hozza fel példaként. A tűzoltóságok diszlokációja úgy lett kialakítva, hogy maximum a jelzéstől számított 8-10 percen belül a helyszínre érkezzenek.

7.3. Horvátország

Horvátországban a tűz elleni védekezéssel kapcsolatos feladatokat a településeknek kell ellátniuk. Ez a kötelezettségük az alkotmányból (!) fakad.¹⁶¹ A horvát tűzvédelmi törvény általános rendelkezései között a tűzoltói tevékenységet, mint szakmai és humanitárius jellegű tevékenységet definiálja.¹⁶² A törvény alapján ötféle tűzoltóság létezik, a hivatásos, az önkéntes, a létesítményi hivatásos, a létesítményi önkéntes és az országos szinten beavatkozó tűzoltó egységek. A Horvát Tűzoltó Szövetség 2014-es előadása¹⁶³ alapján Horvátország területén 1880 önkéntes tűzoltóság működik, amelyből 1852 területi tűzoltó egységként, 28 pedig létesítményi tűzoltósággént működik. Hivatásos tűzoltóság 64 településen és 17 létesítményben működik. A Horvát Tűzoltó Szövetséggel kapcsolatban megemlíthető, hogy egy ernyőszervezetként működik, amely a tűzvédelmi törvény értelmében jogosult a tűzvédelemmel kapcsolatos jogszabályokra javaslatokat tenni a belügyminiszter számára. Horvátországban az önkéntes tűzoltóságokat három kategóriába sorolják be, „A” kategóriás tűzoltóságok azok, amelyek megfelelő létszámmal és technikai felszereléssel, önállóan avatkoznak be a káresetek felszámolásánál. „B” kategóriába sorolják azokat a tűzoltóságokat, ahol az állomány létszáma nem mindig biztosított, ezért a riasztásokon sem vesznek részt mindig. Ahol ebbe a csoportba tartozó tűzoltóságok vannak, ott működnek a hivatásos tűzoltóságok. „C” kategóriába pedig azok a tűzoltó szervezetek tartoznak, amelyek tűzoltási és műszaki mentési tevékenységet nem végeznek, munkásságuk a hagyományőrzésre, a csapatok versenyekre való felkészítésére, kulturális rendezvényeken való megjelenésre stb.

¹⁶⁰ Fakten – Was steckt hinter einer „Freiwillige Feuerwehr”? (Tények – Mit takar az önkéntes tűzoltóság?) <http://www.ffutzenlaa.com/151.0.html> [Letöltve: 2016.03.04.]

¹⁶¹ Ustav Republike Hrvatske Članak 135. (A Horvát Köztársaság Alkotmánya – 135. cikk)

¹⁶² Zakon o vatrogastvu Članak 1. (Tűzoltó/Tűzvédelmi törvény – 1. cikk.)

¹⁶³ Nemzetközi Tűzoltó Konferencia: A horvát tűzoltási rendszer. Balatonföldvár. 2014.09.20. <http://docplayer.hu/5764141-Nemzetkozi-tuzolto-konferencia-a-horvat-tuzoltasi-rendszer.html> [Letöltve: 2016.03.04.]

korlátozódik.¹⁶⁴ A tűzoltóság és a tűzoltó egyesület a fenti csoportosítás alapján különül el. A védelmi és mentési rendszer csúcsszerve az Országos Védelmi és Mentési Igazgatóság, amelynek egyik szervezeti egysége a Tűzoltószolgálat.¹⁶⁵

E három ország tűzvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseit megvizsgálva megállapítható, hogy az önkéntesség nagy szerepet kap a tűzvédelmi feladatok ellátásában. Németország és Ausztria esetén figyelemre méltó, hogy a mai napig is a gazdaságosság és fenntarthatóság az egyik fő szempont az egyes tűzoltóságok megszervezésénél. A horvát szabályozásban már megjelenik egy csúcsszerv, aminek koordinatív szerepe van a jelentősebb káresetek (pl. nagyméretű erdőtűzek) felszámolásánál. Mindhárom vizsgált országban a tűzvédelem települési, helyi szinten ellátandó feladatként jelenik meg, melynek ellátásának erős bázisát jelentik az önkéntes tűzoltó szervezetek. Míg Németországban és Ausztriában a tűzoltóság és a tűzoltó egyesület tevékenységét élesen elválasztják, Horvátországban ez nem történik meg ilyen hangsúlyosan. Követendő példának tartom a német nyelvterületek tűzvédelmi rendszerét, hiszen működőképességüket, fenntarthatóságukat az évtizedek igazolták.

¹⁶⁴ HORVÁTH Rudolf, a Pomáz ÖT budakalászi őrsének volt parancsnoka elmondása alapján.

¹⁶⁵ OROSZ i.m. 41.

Összegzés, javaslatok

Magyarországon az önkéntes tűzoltó szervezetek több mint egy évszázados rendszerében többször történt meg a tűzvédelem rendszerváltása. Az önkéntesség mindig markánsan jelent meg és az alapkoncepció is mindig ugyanaz maradt: „Legszentebb feladatunk a bajbajutott emberek mentése”. Sok esetben a szervezeti káoszhoz pusztán az vezetett, hogy a szervezetek elnevezése változott és ezeket a változásokat nem tudták a jogalkalmazók, sok esetben a jogalkotók sem szinkronba hozni egymással. Dolgozatomban megpróbáltam az önkéntes tűzoltóságok kontra önkéntes tűzoltó egyesületek vitának okaira fényt deríteni. Dolgozatom végén szakmai javaslatokat fogalmazok meg és hiszem, hogy egy racionalizálás segítségével néhány éven belül lényegesen nagyobb biztonsággal élhetünk Magyarországon.

Dolgozatom megírásakor a források tanulmányozásával töltött idő alatt lehetőségem nyílt alaposan megismerni a korábbi tűzvédelmi szabályozást. Így láthatóvá vált számomra, hogy a napjainkban oly gyorsan változó jogszabályhelyek közül melyek módosításával lehetne megteremteni annak az alapját, hogy Magyarország tűzoltói szervezete, tűzvédelmi helyzete nyugat-európai szintre tudjon emelkedni. A javaslataimat az áttekinthetőség kedvéért pontokba szedtem.

1. Az egységes katasztrófavédelmi rendszer létrejöttével és a tűzoltás és műszaki mentés államosításával a feladatellátásból rendkívül nagy forráskivonás történt. Az önkormányzatok – mivel eddig a feladat címzettjei voltak – a finanszírozásból mind a fejlesztés, mind a működés oldaláról kivonultak. Ezért javaslom az 1996. évi XXXI. törvény 2.§ (2) pontjának módosítását és a tűzoltást és a műszaki mentést – a jelenlegi megfogalmazástól eltérően, miszerint e tevékenységi kör ellátása állami feladat - nemzeti ügyé tenni. Álláspontom szerint tűzoltási és műszaki mentési feladatok ellátása négy alappilléren nyugszik: állam, önkormányzat, a gazdaság szereplői, illetve a lakosság. E négy alappillérre tekintettel a nemzeti ügy tartalmát is meg kell határozni.
2. Ezzel párhuzamosan a 2011. Évi CLXXXIX. törvényben (Mötv.) helyi közügyként kell definiálni a tűzoltást és a műszaki mentést, amely ellátását az önkormányzat, vagy az önkormányzati társulás átvállalhatja, és saját szervezetével láthatja el. Így megteremthető annak feltétele, hogy csak azok az önkormányzatok vegyék át a feladatot, amelyek akarják – nem kötelező feladat delegálás történik –

és megfelelő hatékonyságú, az önkormányzati rendszerbe beágyazott önkéntes tűzoltósággal tudják ellátni.

3. A tűzvédelmi törvényben rögzíteni kell, hogy a feladat átvállalása esetén a tűzoltóságot úgy kell megszervezni, hogy az első beavatkozás 15 percen belül megtörténhessen. Egy működési területen csak egy önkormányzati tűzoltóság szervezhető, amelynek parancsnoka több őrséget is felállíthat. A tűzoltóság szervezeti formája az önkormányzat, önkormányzati társulás és önkéntes tűzoltó egyesület által létrehozott és működtetett önkormányzati intézmény, vagy köztestület.
4. A tűzvédelmi törvény felhatalmazása alapján belügyminiszteri rendeletben Magyarország településeinek tűzvédelmi besorolását el kell végezni, amely alkalmas arra, hogy megállapítható legyen, hogy milyen erők és eszközök, szükségesek a település védelmére.
5. Egyértelműen szét kell választani a működési területet önállóan ellátó önkéntes tűzoltó szervezet és a közreműködő önkéntes tűzoltó szervezet fogalmát, státuszát, hatáskörét.
6. A dolgozatom írásához használt források tanulmányozása során megállapítottam, hogy a hivatásos tűzoltóság 1971-től tartozik a rendvédelmi szervek kategóriájába. Előtte polgári szervként, a II. világháború előtt pedig az önkormányzat intézményeként működött. A tűz megelőzési és tűzvizsgálati hatósági feladatokat a katasztrófavédelem helyi, területi és központi szervei végzik, így a hivatásos tűzoltóság gyakorlatilag hatósági jogkör nélkül maradt, ezért célszerű kivenni a rendvédelmi szervek közül. A tűzoltóság – a tűzoltást és műszaki mentést végző szervezet – közelebb áll az embereknek segítő altruista, karitatív szervezetekhez, mint az állami akarat megtestesítését és az állam erőszak monopóliumát megtestesítő rendvédelmi szervekhez.

A segélyhívásokkal kapcsolatban pedig megállapítható, hogy az ESR kiépítése megtörtént, ám még mindig nem tökéletes. A jelzések felvételének gyorsítása miatt közbeiktatott lépcsők nélkül kell a segélykérést a működési terület tűzoltóságára eljuttatni. Vissza kell állítani a tűzjelzés lehetőségét a működési terület tűzoltóságainak ügyeletére, meg kell teremteni a jogi és műszaki lehetőségét, hogy az ESR ügyelete közvetlenül kapcsolja ki a vonulási terület

szerinti tűzoltósághoz a jelzőt, illetve sok jelzés esetén a működési területtől az ESR-be legyen meg a jelzés átirányításának a lehetősége.

Irodalomjegyzék

Hivatkozott irodalom:

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség által a magyarországi tűzoltó-testületek számára megállapított szervezeti, egyenruházati, rangjelzési és felszerelési szabályzat. Budapest. Márkus Samu Könyvnyomdája, Báthory utca 20. 1989.

A tűzrendészeti törvényjavaslat tárgyalása a képviselőházban. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXVI. (LVIII) évfolyam, 1936/3

Az önkormányzati tűzvédelem megvalósításának gátjairól – *Florian ExPress* 1994/1. 30–31.

BALOGH Zsolt – SCHANDA Balázs: *Alkotmányjog – Alapjogok*, Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2011. 31– 44.

CSÖGLEI István: Ötven éves a magyar állami tűzoltóság 2. rész. *Florian ExPress* 1998/7. 33.

Dr. TÁRNOK Tibor: A tűzoltóság államosítása. Győri Nemzeti Hírlap – 1944/278. 4.

FÖLDI József : *A 120 éves jászárokszállási tűzoltóság története*. Jászárokszállás, Jászárokszállási Önkéntes Tűzoltó Egyesület, Felelős kiadó: Major József, a JÖTE elnöke, 2011. 94–95.

HODUT János: A törvény kitesztettjei és CSÖGLEI István: Jogfosztott önkéntesek. *Tűzvédelem*. 2000/10. 8-9.

HORVÁTH Lajos – IZING Antal: *Angyalok, sisakban – Fejezetek a Bicskei Önkéntes Tűzoltóság 125 éves történetéből*. Bicske, Felelős kiadó: Dr. Varga Ferenc, 2006.

KOMJÁTHY László: Magyarország tűzvédelme, a határmenti települések tűzvédelme. *Hadmérnök*. VIII. évfolyam, 2013. 1. szám (március)

Közttestületek. *Florian ExPress*. 1997/3. 27.

LEIDINGER István: Hogyan lehet önkéntes tűzoltóból állandó? c. tanulmány kézirat

LUKÁCS Zoltán dr.: A tűzrendészeti törvényjavaslat felsőházi tárgyalása. *Tűzrendészeti Közlöny*, XXXIV (LVIII). évfolyam, 1936/4

LÖTOSZ: Jogharmonizációs elvek a magyar tűzvédelem reformjához, a tűzvédelem egyetemes alapelveinek figyelembe vételével (Ajánlás a Kormány és a Parlament részére a szükséges törvénymódosítás kezdeményezésére kézirat. 2000. 7.

LÖTOSZ elnökségének javaslata az MTSZ 2009.04.25-i küldöttközgyűlésére. Kézirat.

LÖTOSZ 2009. október 16.-i sajtóközlemény.

MARKUSOVSKY Béla: *Magyar Országos Tűzoltó Szövetség Története*. Budapest, Ifj. Kellner Ernő Nyomdája, 1911.

MEZEY Barna: *Magyar Alkotmánytörténet*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 128.

OROSZ Zsolt: Önkéntes tűzoltóságok napjainkban nemzetközi kitekintéssel című szakdolgozat. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Hadmérnöki Kar, Vegyi – és Katasztrófavédelmi Intézet. Budapest, 2011. 59.

PATYI András – VARGA Zs. András: *Általános közigazgatási jog (az Alaptörvény rendszerében)*. Budapest – Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2012-2013. 46–49.

Pénzről, önkéntességről, pályázatról című cikk. *Florian ExPress*, 1996/3. 14–20.7

PIMPER László: A mentő tűzvédelem gazdasági kapcsolatrendszere az önkéntes tűzoltóságok perspektívájából című szakdolgozat kézírata. 1995.

Rainer KÖTHE: Mi micsoda: *Az ősemler*. Budapest, Tesloff és Babilon Kiadó, 1997

SOLYMOSI László: Rajtolnak az önkéntes tűzoltó körzetközpontok. *Tűzvédelem*. 1996/8. 15.

TARJÁN Rezső - MINÁROVICS János: *Az önkéntes tűzoltóság történetéből*. Budapest, BM TOP – Zrínyi Nyomda, 1968

Tűz – és Katasztrófavédelmi Karitatív Társág helyzetértékelése és ajánlása a katasztrófavédelemről. Kézirat. 2014.

Tűzoltószemmel a katasztrófavédelmi törvényről (III. rész). *Tűzvédelem*. 1999/11. 3.

ZLINSZKY János: *A Tizenkét táblás törvények töredékei*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. VIII.10.

Internetes hivatkozások:

http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2004/beda_laszlo.pdf

http://hadmernok.hu/2013_1_komjathyl.pdf

http://index.hu/belfold/2014/01/04/szakadekba_zuhant_egy_sikloernyos_pilisszanton/

http://www.langlovagok.hu/tuzvonalan/2014/sikloernyos_pomazjelentes_2014.pdf

http://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_42_1992/?pg=116&layout=s

<http://lexikon.katolikus.hu/K/Kollonics%20orsz%C3%A1gszervez%C3%A9si%20terve.html>

<http://mek.oszk.hu/09100/09175/html/64.html>

<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/almasz-gyula/almasz-gyula-muhelyvita-ertekezes.pdf>

<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20072sz/13.pdf>

<http://www.orientpress.hu/97108>

<http://tuzoltosagbarcika.hu/hu/kialakulas.php>

<https://jak.ppke.hu/uploads/articles/11800/file/EGYETEMES%20SZ%C3%96VEGGY%C5%B0JTEM%C3%89NY.doc>

<http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist32.pdf>

<http://cultura-victoria.blogspot.hu/2012/10/szemelvenyek-tuzvedelem-tortenetebol.html>

<http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/642-tuzszabalyrendeletek.pdf>

[http://193.224.149.8/adatbazisokol/adatbazis/a-polgari-kori-egyesuletek-\(1867-1949\)/informacio](http://193.224.149.8/adatbazisokol/adatbazis/a-polgari-kori-egyesuletek-(1867-1949)/informacio)

http://www.feuerwehr-stephanskirchen.de/?page_id=82

<http://www.feuerwehr-bickenbach.de/verein.htm>

<http://www.planet-wissen.de/gesellschaft/organisationen/feuerwehr/pwiefreiwilligefeuernwehr100.html>

<http://www.agbf.de/>

<http://www.ffw-benterode.de/index.php?site=faq&action=faq&faqID=7&faqcatID=2>

http://www.ff-bs.at/index.php?option=com_content&view=article&id=513:feuerwehrwesen-in-oesterreich&catid=45:wissenswertes&Itemid=87

http://www.bundesfeuerwehrverband.at/fileadmin/user_upload/Downloads/Statistiken/Statistiken_2010.pdf

<http://www.ffutzenlaa.com/151.0.html>

<http://docplayer.hu/5764141-Nemzetkozi-tuzolto-konferencia-a-horvat-tuzoltasi-rendszer.html>

Hivatkozott jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

1723. évi XCVII. törvénycikk a magyar királyi tanács szervezetéről

1870. évi XLIII. törvénycikk a törvényhatósági hatásköréről

1871. évi XVIII. törvénycikk a községek rendezéséről

1896. évi XXVI. törvénycikk a magyar királyi közigazgatási bíróságról

1936. évi X. törvénycikk a tűzrendészet fejlesztéséről

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról

1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról

1954. évi X. törvény a tanácsokról

1955. évi 18. törvényerejű rendelet az egyesületekről

1956. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetéről

1959. évi IV. a Polgári Törvénykönyvről

1968. évi I. törvény a szabálysértésekről és 17/1968. (IV.14.) Korm. rendelet a törvény végrehajtásáról

1971. évi I. törvény a tanácsokról

1973. évi 13. számú törvényerejű rendelet

1989. évi II. törvény az egyesülési jogról

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről

1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról

1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről

2008. évi XXXIII. törvény az önkéntes tűzoltó egyesületekről

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó törvények módosításáról

1312/2011. (IX. 12.) Korm. határozat az egységes európai segélyhívó számra (112) alapozott Egységes Segélyhívó Rendszerhez (ESR) kapcsolódó feladatokról

Szent István Dekrétumainak Második Könyve

Kaiserliche und Königliche Polizeiministerium 7437-1337-1863. számú rendelete.

A m. kir. Belügyminisztériumnak 1869. évi június hó 17-én 3365. sz. alatt kelt körlevele a Magyar – és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz a tűzrendészeti szabályok kezelése iránt.

A m. kir. belügyminiszternek 53.888/II. szám alatt az összes vármegyei és városi törvényhatóságokhoz intézett körrendelete a tűzrendészeti kormányrendelet kibocsátása tárgyában. (1888)

A m. kir. belügyminiszter 1925. évi 230.000 számú körrendelete, a tűzrendészetről alkotott 53.888/1888. B.M. számú rendelet kiegészítéséről, módosításáról és végrehajtásáról.

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 10.280. M.E. számú rendelete a tűzoltóság és tűzrendészet újjászervezéséről.

180.000/1936. BM sz. rendelet a tűzrendészet újabb szabályozásáról

64.200/1940. BM. sz. rendelet a tűzrendészet újabb szabályozásáról szóló 180.000/1936. BM sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról és kiegészítéséről, továbbá a tűzrendészeti szervek (egyéni) felszerelési szabályzatáról

271.000/1946. BM sz. rendelet

321.000/1947 BM sz. rendelet

5090/1948. Korm. sz. rendelet az állami tűzoltóságok megszervezéséről

302/1950. (XII. 30.) Mt. sz. rendelet az országos tűzoltó főparancsnoki tisztség megszüntetése tárgyában

9350-2/1952 BM sz. rendelet

62/1952. (VII.22.) Mt. sz. rendelet az ország tűzrendészeti szolgálatának megerősítése tárgyában

37/1953 (VII. 23.) Mt. sz. rendelet a helyi tanácsok főfelügyelete.

1001/1956 (I.4.) Mt. sz. határozat

1061/1957. (VI. 26.) Korm. sz. határozat az árvíz- és belvízvédekezéssel kapcsolatosan a közterőre háruló munka megjavításáról

49/1967. (XI.22.) Korm. rendelet a fegyveres erők, a fegyveres testületek és a rendészeti szervek tagjai életének, testi épségének vagy egészségének sérelméből eredő károk megtérítéséről

6/1959. (TK. 42.) BM sz. utasítás és a végrehajtásáról szóló 1544/1959. BM OTP. sz. utasítás

14/1973. (VI.2.) MT számú rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. törvényerejű rendelet végrehajtásáról *

31/1978. (VI.10.) MT sz. rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról szóló 1973. évi 13. törvényerejű rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 14/1973. (VI. 2.) MT rendelet módosításáról

3/1980. (VII.30.) BM sz. rendelet a tűz elleni védekezésről és a tűzoltóságról

119/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet az önkéntes tűzoltóságokra vonatkozó részletes szabályokról

57/1997. (X. 21.) BM rendelet a tűzoltók és a tűzvédelmi szervezetek tagjainak képesítési követelményeiről, képzési rendszeréről

Tripartitum

Bayerisches Feuerwehrgesetz (BayFWG)

Ustav Republike Hrvatske (A Horvát Köztársaság Alkotmánya)

Zakon o vatrogastvu (Horvát tűzoltó törvény)

Alapjogokkal kapcsolatos, illetve bírósági ügyek

OBH 1995/2002. számú ügy

OBH 3182/2003. számú ügy

OBH 4047/2006. számú ügy

OBH 3595/2008. számú ügy

AJB 1082/2010. számú ügy

AJB 4879/2010. számú ügy

AJB 2041/2011 számú ügy

BH 1991.169.